

De Christus der evangeliën : waarheid of verdichting?

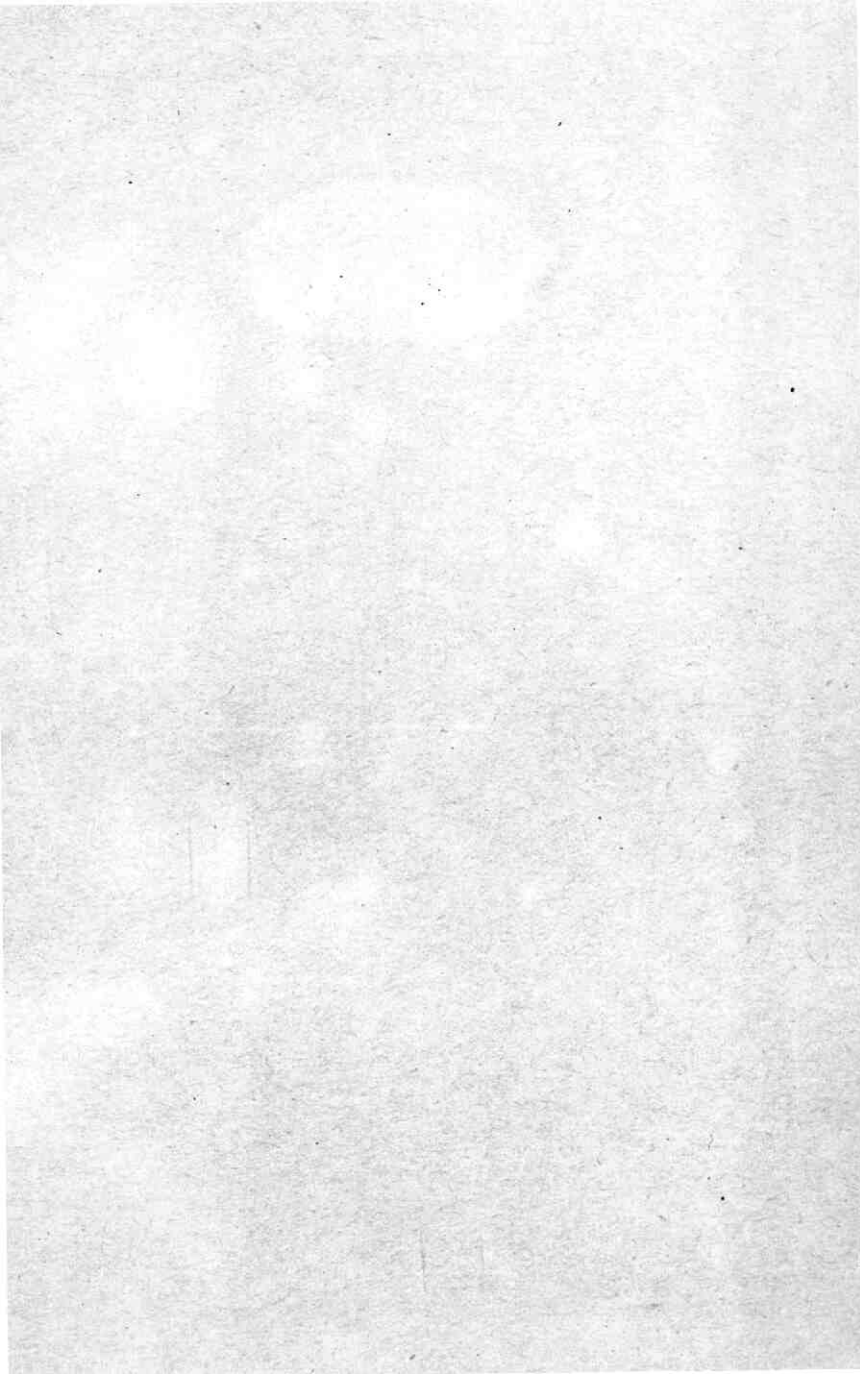
<https://hdl.handle.net/1874/235119>

mm 11885

E. oct.

2704

M

DE CHRISTUS DER EVANGELIËN.

RIJKSUNIVERSITEIT TE UTRECHT

1786 3055

E. 8: 2704.

De Christus der Evangelien.

Waarheid of verdichting?

VRIJ BEWERKT NAAR HET ENGELSCH

VAN

HORACE BUSHNELL

DOOR

Dr. H. M. VAN NES.

ROTTERDAM
J. M. BREDÉE.
1896.

BIBLIOTHEEK DER
RIJKSUNIVERSITEIT
UTRECHT.

EEN WOORD VOORAF.

*Gij vraagt, mijn Lezer, wat dit boekje eigenlijk wil?
Vergun mij het u te zeggen, langs een omweg.*

Onderstel, dat iemand u vroeg om hem te bewijzen, op deugdelijke gronden te bewijzen, dat de zon schijnt, wat zoudt gij doen? Gij zoudt geen kaars aansteken om bij haar licht hem het licht der zon te toonen, maar gij zoudt hem eenvoudig in dat licht plaatsen. Daar is maar één bewijs voor de zon, maar dat ééne is afdoend; zij bewijst zichzelf aan ieder, die haar licht aanschouwt; alleen den blinde vermag zij niet te overtuigen.

Niet anders is het met Hem, die de Zonne der gerechtigheid genoemd wordt. „Ik ben het licht der wereld,” sprak Hij. Zoekt gij naar een bewijs? Hoor dan Zijn woord: „Die Mij volgt, zal in de duisternis niet wandelen, maar zal het licht des levens hebben.” Ga in het licht staan van deze Zon, en gij zult niet langer twijfelen, of zij schijnt.

Tenzij gij blind zijt. Welnu, neem er de proef van. En herinner u twee woorden, die Hij sprak. „Een

iegelijk, die uit de waarheid is, hoort Mijne stem."
En „Zoo iemand wil deszelfs wil doen, nl. den wil
Desgenen, die Jezus gezonden heeft, die zal van deze
leer bekennen, of zij uit God is, dan of Ik van Mij-
zelven spreek."

Daar is geen grootere macht, dan de macht der
evidentie, der klaarblijkelijkheid. Daarvoor zwichten
wij allen, zoowel op verstandelijk, als op zedelijk
gebied. Die evidentie te laten zien in het beeld van
den Christus, zooals ons dat in de vier Evangelien
geteekend is, is het doel der volgende bladzijden. Er
staat niets nieuws in, maar het oude wordt er mede-
gedeeld in een misschien nieuwen vorm. Oorspronkelijk
slechts een enkel hoofdstuk vormend in een uitvoerig
werk van den onder ons te weinig bekenden Ameri-
kaanschen hoogleeraar Horace Bushnell, is het later
afzonderlijk uitgegeven onder den titel „The character
of Jesus." Het kwam mij voor, dat ik geen nutte-
 loozen arbeid zou verrichten door dit boekje te be-
 werken — want met bloote vertaling kon ik niet
 volstaan — voor Hollandsche lezers, waarbij ik vooral
 het oog had op het jonger geslacht. Wellicht vinden
 zij hier een elders te vergeefs gezocht antwoord op
 vragen, die leven in hun hart; in ieder geval wordt
 hier een ernstig nadenken opgewekt over een onderwerp,
 dat naar aller toestemming van het hoogste belang
 moet worden geacht.

In een tijd, waarin zoo weinig wordt geloofd, zoo veel wordt ontkend en betwijfeld, acht ik de in dit boekje gevolgde methode in menig opzicht aanbevelenswaardig. Immers de Schrijver begint niet met de vooropgezette stelling, dat het verhaal der Evangelien waar is, maar hij leidt die waarheid uit het verhaal zelf af. Een waarheid, die met de kracht der evidentie in het oog springt, die zich met noodzakelijkheid als opdringt aan een iegelijk, die dit verhaal leest, die de oogen opent om den in dit verhaal geteekenden Christus te aanschouwen. Gij neemt het Nieuwe Testament op, zoo zegt hij, juist zooals gij een ander boek der oudheid zoudt opnemen, of een handschrift, dat na eeuwen in een oude boekerij verscholen te zijn geweest, zoo juist aan het daglicht is gebracht. Gij opent het boek, en vindt er vier levensbeschrijvingen in, alle handelend over een merkwaardige persoonlijkheid, die Jezus Christus heet. Gij leest, dat hij wonderbaar is geboren uit Maria, een Galileesche maagd, en dat hij zelf verklaart van God te zijn gekomen. Zijn geschiedenis is vol van machtige daden, maar, daar gij niet aan wonderen gelooft, zijt gij geneigd om het boek weg te leggen als een samenraapsel van ongerijmdheden; toch doet gij het niet, want gij zijt getroffen door iets gansch bijzonders, iets gansch buitengewoons in deze persoonlijkheid. Gij blijft lezen, en kunt u niet losmaken van dien eersten indruk; hoe meer gij leest, hoe sterker die indruk wordt. Inderdaad, die persoonlijkheid zelf wordt u het grootste wonder van

het geheele verhaal; zij staat in het middelpunt en verklaart alle wonderen, die vermeld zijn; gij voelt, dat het ene bij het andere behoort, dat gij hier een wonderschoone groepeerings voor u hebt, waarvan alle deelen ten nauwste met elkander samenhangen. En ten slotte — gij valt neer en aanbidt.

Of het bij ieder zoo gaan zal?

Het beeld, in de Evangelieverhalen geteekend, zal niet doen, wat de levende Christus niet gedaan heeft. De menschen hebben Zijn licht gezien en zij hebben het duisternis genoemd; zij hebben Hem aan het kruis geslagen.

Daar is blindheid in ieder van ons. Maar de levende Christus is er nog, en wij gelooven in den Heiligen Geest, die de oogen der blinden opent.

H. M. VAN NES.

I.

Een volmaakte jeugd.

Het leven van den Christus, gelijk ons dit in de Evangelien geteekend is, vangt aan met een volmaakte jeugd. Het zijn kinderjaren zonder vlek of rimpel; het is als een bloem uit de hemelsche gaarde, in deze wereld overgeplant. Deze meer dan menschelijke, deze hemelsche jeugd, wordt ons bovendien duidelijk voor oogen geschilderd met slechts een paar eenvoudige trekken.

De boodschap des engels aan Maria omtrent „dat Heilige, dat uit haar geboren zal worden” bereidt ons voor op hetgeen geschieden zal en spant onze verwachting hoog van een wezen, zoo vol geheimenis. Als het kind is geboren en opgroeit, heeft ieder het lief. Jezus neemt toe in wijsheid, en in grootte, en in genade bij God en de menschen. Hemel en aarde zijn vroolijk over zoo schoone bloem, met zoo liefelijken glans. Ja, als wij lezen, dat het kindeken opwies en gesterkt werd in den geest, en vervuld met wijsheid,

en dat de genade Gods over hem was — die genade, welke de waarachtige schoonheid geeft —, dan is het ons, of wij een heilige bloem zich zien ontplooiën, of wij een heerlijken geur inademen, afkomstig uit een hoogere wereld.

Op twaalfjarigen leeftijd wordt hij gevonden, in den tempel, zittende in het midden der leeraren, hen hoorende en hen ondervragende. Het wordt medegedeeld op de eenvoudigste wijze; onze bewondering wordt niet ingeroepen voor een kind, dat zoo vroeg reeds zoo wijs is; het behoort bij dit kind. Daar is niets vrijpostigs, niets verwaands in zijn manier van hooren en vragen, zoodat de rabbijnen er aanstoot aan zouden hebben genomen; zij ontzetten zich alleen over zijn verstand en antwoorden, en staan verwonderd, dat een geest, die zooveel kan bevatten, kan wonen in een knaap, zoo jong en zoo eenvoudig. Zijn moeder vindt hem onder de leeraren en begint hem daarover te onderhouden, niet zonder verwijtend beklag. Zijn antwoord is zeer vreemd en zij verstaat het niet, maar zij is er zeker van, dat het een diepen zin heeft, in verband met zijn wonderbare geboorte, en met dat vreemde, dat bijzondere, dat altijd over hem geweest is. Te vergeefs dan gissend naar de beteekenis van dit woord, gaat zij huiswaarts, ook dit voorval met al het andere in haar hart bewarend. Wonderbaar, heilig geheim! dat deze moeder verbergt in haar hart; het geheim van haar kind, van dat Heilige, hetwelk uit haar geboren is en dat zij nu twaalf jaren lang heeft gadeslagen;

van den knaap, die thans begint te spreken over een „moeten zijn in de dingen zijns Vaders,” in duistere, raadselachtige woorden, wier diepte zij niet vermag te peilen.

En nu behoeft gij nog geen enkel woord uit heel dit verhaal der jeugd voor waarheid aan te nemen. Zeg, dat het geen feiten zijn, maar enkel verdichting, doch zeg er bij, dat hier een teekening wordt gegeven van een heilige, van een volmaakte kindsheid; niet van een jeugd, eenvoudig, beminnelijk, oprecht, zuiver menschelijk, gelijk de dichters gaarne schetsen, maar van een heilige en hemelsche jeugd. En als zoodanig staat deze teekening van Jezus' kinderjaren geheel alleen. Nooit heeft iemand een levensbeschrijving begonnen door aan zijn held een in alle opzichten vlekkelooze, heilige, jeugd te geven. Integendeel, overeenkomstig de ervaring, welke doorgaans gemaakt wordt, wordt de jeugd van de groote karakters onder de menschen, zoo zij ten minste beschreven wordt, gewoonlijk voorgesteld als meer of minder in strijd met hun rijperen leeftijd, nooit als daarmede een welgesloten eenheid vormend. Tenzij dan in gevallen eener voortreffelijkheid van lageren rang, gelijk die bij zoogenaamde wonderkinderen wordt aanschouwd, die de eene of andere vaardigheid reeds vroeg ontwikkelen, maar dit is heel iets anders dan een groot karakter, dat zich toont in een leven van edele daden of zedelijke uitnemendheid. Bij deze laatsten wordt de betrekkelijke volmaaktheid, welke bereikt is geworden, nimmer afgebeeld als de

eenvoudige ontplooiing zonder meer van een heerlijken bloemknop, reeds uitgebot in de jeugd, maar veeleer wordt getoond, hoe het karakter is gevormd door een langdurig proces van loutering, waarin menige dwaasheid moest worden geboet en velerlei stoornis uit den weg moest worden geruimd, waarin het zelfvertrouwen vaak werd beteugeld, de hartstocht gematigd, de onstuimigheid bedwongen. Ja, in den regel scheidt men er een zeker behagen in om het aan te toonen, hoe de velerlei nukken en eigenzinnigheden van het kind door de tucht van het leven langzamerhand zijn veranderd in de wijsheid en rechtvaardigheid, de kracht en de heldhaftigheid, die in den man zoozeer worden bewonderd.

Bovendien, indien eenig auteur het zou willen ondernemen om een jeugd te beschrijven, niet alleen vlekkeloos, maar ook bovenmenschelijk of hemelsch, zonder haar in werkelijkheid voor zich te hebben, hij zou zelf meer dan een mensch moeten zijn om niet te vervallen tot een opeenstapeling van allerlei onhandige overdrijvingen, waarin hemel noch aarde eenige waarschijnlijkheid kunnen ontdekken.

Een zeer bruikbaren maatstaf geeft ons trouwens de tijd der Evangelieverhalen zelf in de hand, want wij kunnen nagaan, hoever de rabbijnen en geleerden dezer eeuw het konden brengen in de beschrijving van een merkwaardige jeugd. Zoo vertelt ons Josephus, hoe het kind Mozes, toen Egypte's koning hem uit de armen zijner dochter nam en schertsend hem den

diadeem op het hoofd zette, dit koninklijk sieraad gemelijk op den grond wierp en het daarna vertrapte. Dezelfde schrijver verhaalt, dat Mozes, drie jaar oud geworden zijnde, zoo groot was en zulk een wonderbaar schoon gelaat had, dat de menschen gedwongen werden op den weg stil te staan, als hij werd voorbijgedragen, en het niet laten konden hem na te staren, tot hij uit hun gezicht was. Ja, wij kunnen blijven bij de jeugd van Jezus zelf, zooals deze wordt beschreven in de apocriefe evangelieën. Immers deze zijn opgesteld in ongeveer denzelfden tijd als de kanonieke, zoodat wij daaruit kunnen leeren, welke soort van jeugd deze eeuw bij machte was te verdichten, welke trekken de menschen toen zelf uitvonden ter verfraaiing en opsmukking van het beeld, dat zij wenschten voor te stellen. Terwijl onze Evangeliën het duidelijk doen uitkomen, dat Jezus geen wonderen deed, vóór hij in het openbaar optrad, en het beginsel der teekenen, waarin hij zijne heerlijkheid openbaarde, aanschouwd werd op de bruiloft te Kana, spannen zich deze apocriefe schrijvers in om hem een waar wonderkind te maken. Onder die wonderen zijn er met dichterlijke waarde, zooals wordt verhaald, hoe op de vlucht naar Egypte alle afgodsbeelden nederstorten, waar het kind voorbijkomt, en leeuwen en luipaarden rondom hem zich scharen zonder eenig kwaad te doen, maar de meeste zijn eenvoudig tooverstukjes, lang niet altijd van onschuldigen of verheffenden aard, en die slechts daarin be teekenis hebben, dat zij ons duidelijk laten zien, hoe

groote afstand is tusschen onze en deze Evangeliën. In deze wondervolle jeugd zijn heiligheid en onschuld volkomen teloor gegaan; in die andere, die wij allen kennen, is geen enkel wonder, maar zij is er zelf een, een heilige bloem, geplukt in de hemelsche lustwarande!

II.

Blijvende onschuld.

Overgaande van het kind tot den volwassen man, treft het ons, dat de onschuld van het kind bij den man gebleven is. Dit onderscheidt dit karakter van alle andere, die wij kennen; wij vinden niemand, dien wij in dit opzicht naast hem kunnen stellen. Daarmede bedoelen wij nog volstrekt niet, dat hij zonder zonde is; gij hebt alleen nog maar toe te stemmen, dat hij, voorzoover menschenoog hem zien kan, een volmaakt onschuldig wezen is, door geen enkelen verwoestenden hartstocht gedreven, minzaam voor wie onder hem staan, niemand nadeel toebrengend, niemand kwaad doend. Het beeld van een Lam zou nimmer gebruikt kunnen worden voor eenig menschelijk karakter zonder dat er onmiddellijk bij werd gedacht aan een zwakheid, een onnoozelheid, die allen eerbied onmogelijk maakt; op hem kan het worden toegepast zonder deze gedachte op te wekken. Ja, deze verbinding van onschuld en zwakheid heeft zoo groote

macht over ons, dat het in geen schrijver ooit zou opkomen om een groot karakter te schetsen op den grondslag der onschuld, daar hij dit als een onmogelijkheid zou beschouwen. Een kind willen wij gaarne onschuldig noemen, maar een man, die volmaakt onschuldig zou zijn en de argeloosheid van het kind zou hebben behouden, een man, die zelfs niet één oogenblik kwaad doet, dien rekenen wij verstoken van geest en van mannelijke kracht, dien noemen wij onnoozel. Welnu, het in ons oog onmogelijke, is door Christus volbracht. Ofschoon verschenen in al de grootheid en majesteit van een bovenmenselijke mannelijkheid, is het hem toch mogelijk den indruk der onschuld met dien der verhevenheid te vereenigen, zonder dat deze laatste er eenige schade door lijdt. Inderdaad is dit juist het onderscheidend kenmerk zijner persoonlijkheid, dat zij de natuurlijke ontplooiing schijnt te zijn van een goddelijke onschuld; een reine hemelsche kindsheid, in het opwassen rein en hemelsch gebleven.

Wij gevoelen de macht, welke uitgaat van deze buitengewone verbinding, maar het kost ons vaak groote moeite om er aan vast te houden, zoodat wij soms bezwijken voor de verzoeking om af te dalen tot het gewone menschelijk peil en het karakter des Heeren tot onze eigen laagte neder te trekken. Zoo lezen wij bijv. zijne schrikkelijke aanklachten tegen de Farizeeën, en wij ontroeren van den klank, dien zij hebben op onze sterfelijke lippen; wij ergeren ons misschien aan

hare heftigheid, en bemerken het onderwijs niet, dat de ergernis is in ons en niet in hem. Wij zouden ons niet stooten, zoo wij begrepen, dat deze woorden van smartelijke verontwaardiging als afgeperst worden aan den geprangden boezem der onschuld, want niets is zoo bitter als de ergernis door de onschuld gevoeld, waar zij beleedigd wordt door huichelarij en wreede onbarmhartigheid. Evenzoo loopten wij gevaar bij de uitdrijving der geldwisselaren uit den tempel juist datgene te vergeten, wat den Heiland de beschuldiging van heftigheid en hartstocht doet ontkomen. En toch, dit is juist de beteekenis van dit verhaal, niet, dat hij zooveel menschen als door geweld kan uitdrijven, maar dat zooveel vlieden voor de zedelijke kracht van Eenen, een geheimzinnige persoonlijkheid, in wier gelaat de bloes van verontwaardigde onschuld teeken is van een gevoel, dat zij niet kunnen begrijpen, maar nog minder kunnen weerstaan.

Wij, die niet gewoon zijn aan dergelijke kracht en beslistheid in zachtzinnige menschen, die wij veeleer eenigszins verachtelijk aanzien als domme onnoozelen zonder kracht, zien licht in die verontwaardiging van Jezus een zekere kwaadaardigheid, terwijl wij moesten begrijpen, dat de Heer hier juist zijn goddelijkheid openbaart, gelijk God zelf Zijne goedertierenheid soms kleedt in het gewaad van den storm en het onweder. Christus is beslist, groot en sterk in zijn optreden, en zijn verhevenheid komt des te meer hierdoor uit, dat hij bekleed is met het liefelijk, maar menschelijk zwak

gewaad der onschuld. Dat dit de ware opvatting is, blijkt ook uit het feit, dat niemand aan hem denkt als zwak, en dat toch ook niemand zijn leven kan leeren kennen zonder dien indruk van onschuld te ontvangen. Als zijne vijanden worden opgeroepen om te zeggen, wat kwaads hij heeft gedaan, kunnen zij niets opnoemen, niets anders, dan dat hij hunne huichelachtige vroomheid geërgerd heeft. Zelfs Pilatus op het oogenblik, dat hij hem in hunne handen overgeeft, moet bekennen, dat hij geen schuld in dezen mensch vindt, en wascht zijne handen om rein te zijn van het onschuldig bloed. Zoo sterft hij, „heilig, onnoozel, onbesmet,” gelijk de schrijver van den brief aan de Hebreëen het uitdrukt. En als hij hangt aan het kruis, een bloem, van haar stengel gerukt, als hij het hoofd nederbuigt in den dood, en de zon wordt verduisterd, en de aarde beeft van pijn, wat is deze rouw van het heelal anders dan een eere, bewezen aan de droevige majesteit van zijn goddelijke onschuld?

III.

Vroomheid zonder berouw.

Wij kunnen thans overgaan tot het godsdienstig leven des Heeren, hetwelk zich daardoor, naar wij zullen zien, onderscheidt, dat het juist van het tegenovergestelde punt uitgaat als het godsdienstig leven der menschen. Immers menschelijke vroomheid begint met berouw; schuldgevoel bekleedt er altijd een aanzienlijke plaats in. Het is de poging van een wezen, verstrikt in het kwade en ineenkrimpend onder de knagende pijn der schuld, om tot God te komen. Kortom, onze godsdienst is de godsdienst van zondaren. Zelfs de meest rechtvaardige, ja ook de eigengerechtigte, gebruikt telkens uitdrukkingen vol leedgevoel en belooft telkens nieuwe gehoorzaamheid in plaats van de ongehoorzaamheid, waaraan hij zich schuldig maakte. Maar Christus belijdt nimmer zonde. Hij heeft nooit berouw over iets, wat hij gedaan heeft of geweest is; daar is bij hem geen wroeging, geen gevoel van onwaardigheid. Integendeel, hij daagt stoutmoedig zijne

aanklagers uit om hem te overtuigen van zonde, en tegen het eind zijns levens spreekt hij het plechtiglijk uit tegenover God, dat hij den menschen de heerlijkheid gegeven had, die God hem had gegeven.

Het is nu de vraag nog niet, of Christus inderdaad dat zondeloze wezen was, gelijk het wordt ondersteld in deze eigenaardige vroomheid, waarmede hij in de Evangeliën wordt geteekend. Wij hebben nu nog maar alleen op dezen eigenaardigen trek te letten, en het op te merken, dat daardoor zijne vroomheid zich werkelijk onderscheidt van alle andere vroomheid. Voorzeker, geen enkel bloot menschelijk schepsel zou zich aldus kunnen voordoen, zonder in korten tijd gebreken te laten zien, die hem aan bespottung zouden blootstellen, of zich schuldig te maken aan buitensporigheden en vergripen, die zelfs zijne vrienden zouden doen walgen. Vroomheid zonder één zweem van berouw, zonder één oprechte bekentenis van schuld, één enkelen traan, één blik der droefheid, één bede tot den Hemel om vergiffenis — laat eenig mensch, wie dan ook, het beproeven om deze vroomheid te hebben, laat hij zien, hoe lang het duurt, vóór zijn rechtvaardigheid zal blijken de meest onbeschaamde inbeelding te zijn geweest! hoe lang het duurt, vóór zijne hartstochten, door geen droefheid gebreideld, zijn trots, door geen berouw ten onder gehouden, hem brengen tot dwaasheden, die zijne houding belachelijk maken! Zoodra iemand begint met in eigen oog zonder zonde te zijn, valt hij in zonden, die hem zijn waan ontnemen.

Alleen Jezus maakt een uitzondering; deze begint zonder boete en zonder berouw, en zoo blijft het ten einde toe, zonder dat een enkele vlek op zijn leven kleeft.

Een van twee moet thans door ons gekozen worden. Hij was zonder zonde, of hij was het niet. Zoo hij zonder zonde was, dan is er geen grooter, geen tastbaarder uitzondering op de wet der menschelijke ontwikkeling, dan dat een volmaakt en vlekkeloos wezen eens in het vleesch geleefd heeft. En zoo niet, gelijk het moet aangenomen worden door degenen, die alles loochenen wat de menschelijke ontwikkeling te boven gaat, welnu, dan hebben wij een mensch voor ons, die een vroomheid toont zonder berouw, een vroomheid, niet van de aarde, maar van den hemel, een vroomheid, hem nimmer geleerd in zijn kindsheid en onder menschen nooit aanschouwd. Een vroomheid bovendien, die volstrekt niet past bij zijn werkelijk karakter van zondaar, en die hij vasthoudt, ofschoon het een verzinsel is van onuitstaanbare aanmatiging, tot aan het eind zijns levens, en dat op zulk een wijze, met zulk een onwankelbare gratie en schoonheid, dat het geheele menschelijk geslacht hem hulde brengt. Zou deze afwijking van de gewone menschelijke ontwikkeling nog haast niet grooter zijn dan de vorige?

IV.

Een merkwaardig evenwicht.

Een van de eigenaardigheden, welke wij in het beeld van Jezus, zooals het ons door de Evangelisten geteekend is, opmerken, is deze, dat hij in staat was om verschillende karaktertrekken in zich volkomen te vereenigen, die anderen onvereinigbaar toeschijnen.

Daar wordt nooit van hem gezegd, dat hij heeft gelachen, en toch maakt hij nimmer den indruk van gemelijke strengheid of droevige somberheid; hij schijnt nooit ongelukkig te zijn. Integendeel, hij wordt voorgesteld als een, die altijd vervuld is met een heilige vreugde, die zich verheugt in den geest, en die aan zijne discipelen in de ure des afscheids die vreugde vermaakt als een kostelijk erfdeel: „opdat zij mijne blijdschap vervuld mogen hebben in zichzelf.” Wij zouden niet lang een menschelijk wezen kunnen verdragen, wiens gelaat zich nimmer plooid tot een lach, of wiens ernst nimmer werd ontspannen door geestige scherts. Wij zouden geen sympathie kunnen hebben

voor iemand, die blijkbaar geen menschelijk hart in zich omdroeg; ja, wij zouden zulk een niet eens kunnen vertrouwen. En toch leven en gevoelen wij mede met Christus, want ergens in hem is een oceaan van diepe vreugde, en wij gevoelen hier, dat het juist zijne groote liefde voor ons is, die maakt, dat zijn leven voor niets plaats heeft dan voor die liefde. Zijn leven is een leven van gemis en ontbering; niet alleen, dat hij geen machtige vrienden heeft, maar hij heeft zelfs geen plaats om het hoofd ter neêr te leggen. Geen menschelijk wezen zou zich aan ons in zulke omstandigheden kunnen vertoonen, of wij zouden geheel vervuld zijn met het gevoel van zijn treurigen toestand, en wij zouden tot hem nederdalen in de diepte zijner treurigheid, met hartelijk medelijden. Maar wij hebben nooit medelijden met Christus, wij denken nooit aan hem als aan een, die vruchteloos worstelt om allerlei hindernissen te boven te komen. Inderdaad veroorlooft hij het ons niet om veel aan zijn gemis te denken. Veeleer stellen wij ons hem voor als een wezen, dat over machtige hulpmiddelen heeft te beschikken, en juist door het gewaad zijner ontbering des te duidelijker zijn verhevenheid toont. De wereld heeft in het geheel geen vat op hem; hij verlangt hoegenaamd niet naar iets, hetgeen de aarde geven kan; hij is te groot, hij staat te hoog om te worden gevangen in de strikken der begeerte, en hij is ongevoelig voor hare bekoring. Toch is er in hem geen spoor van tegenzin of afkeer of walging; daar is niets van den kluzenaar of van

den menschenhater in hem; hij omringt zich niet met een ondoordringbaar harnas om de wereld van zich af te houden. Neen, hoe nauwer hij zich verbonden voelt met een andere wereld, des te wijder is zijn hart geopend voor al wat menschelijk is op deze aarde. Het kleine kind is hem een beeld van blijdschap, en zijn hart gaat er naar uit om het te omhelzen. De bruiloft en het feestmaal en de begrafenis doen alle een snaar van sympathie trillen in zijn binnenste. Op de bruiloft brengt hij vreugde, op het feest onderwijzing, op de begrafenis tranen; maar geen gierigaard werd ooit sterker aangetrokken tot zijne schatten, dan de Heiland tot werelden boven deze wereld.

De menschen beproeven geestelijk te zijn en zij worden asceten. Zij trachten niet te streng te denken over de genoegens en geriefelijkheden der samenleving, en weldra zijn zij in de wereld begraven en worden slaven van hare gewoonten. Zij zien nauwlettend toe om elke bijzondere zonde verre te houden, en hun leven wordt wettisch, zonder vrijheid. Zij worden bekoord door de edele, hemelsche vrijheid en zij verwaarloozen zich zelf en vergeten alle verantwoordelijkheid. De ernstige wordt somber en heftig; de vurige van geest een dweepzieke drijver; de zachte natuur gaat weifelen, de harde drijft door. De arme menschenlijke zwakheid heeft geen vastheid, geen gestadigheid in zich zelf, maar slaat dadelijk tot uitersten door, zoodat het evenwicht onmiddellijk verbroken wordt. Zelfs in theorie is het een zeer moeielijke taak

om een karakter te teekenen, waarin alles in evenwicht verkeert, en elke uiting tot de rechte evenredigheid is teruggeleid; voortgezette studie en voortgezette ervaring dwingt telkens tot wijziging. Vergelijk daarmee nu het karakter van Christus in de practijk; nimmer wordt er gewijzigd; geen enkele lijn behoeft er overgetrokken te worden. Van den beginne tot het einde vormt het een welgesloten geheel. Geen verbetering wordt aangebracht; geen overdrijving wordt besnoeid; van geen buitensporigheid behoeft teruggekeerd te worden. Het evenwicht van zijn karakter wordt nimmer verstoord en de deugdelijkheid van den grondslag wordt geen oogenblik betwijfeld.

V.

Hoogmoed of recht?

In nog een ander opzicht is Jezus geheel anders dan de menschen; namelijk in de buitengewone aanspraken, die hij laat gelden ten opzichte van zijn persoon, welke inderdaad ongehoord mogen heeten en hem nochtans bijblijven tot op het laatste oogenblik toe. Misschien zijn dergelijke aanspraken wel eens gemaakt door waanzinnigen, maar nimmer door een mensch, die wel bij zijn verstand was. In ieder geval is het zeker, dat geen sterveling zich aldus boven het geheele menschelijk geslacht zou kunnen stellen, en zooveel nadruk zou kunnen leggen op zijn verwantschap en eenheid met God, zonder op de noodlottigste wijze het vertrouwen der gansche wereld te schokken door zijn onbeschaamde verwatenheid. Stel u voor, dat een mensch tot de wereld zegt woorden, gelijk deze:

Ik ben van God uitgegaan, en kom van Hem.
Gijlieden zijt van beneden, ik ben van boven.
Ziet, meer dan Salomo is hier!

Ik ben het licht der wereld.

Ik ben de weg en de waarheid en het leven. Niemand komt tot den Vader dan door mij.

Ik, zoo wanneer ik van de aarde zal verhoogd zijn, zal hen allen tot mij trekken.

Wie durft er te betuigen tegenover de oneindige Majesteit:

Ik heb U verheerlijkt op de aarde.

Wie durft te spreken tot het gansche menschelijk geslacht:

Komt herwaarts tot mij. Volgt mij.

Wie durft de hand te leggen op de innigste en dierbaarste banden des levens en voor zich zelf de voorkeur te eischen:

Die vader of moeder liefheeft boven mij, is mijns niet waardig; en die zoon of dochter liefheeft boven mij, is mijns niet waardig.

Is er ooit een voorbeeld geweest van zoo ongerijmde vermetelheid, van zoo onbeschaamden hoogheidswaan? Welk mensch durfde ooit zulke aanspraken op de wereld laten gelden? Alsof er geen licht was dan in hem; alsof hem te volgen en zijner waardig te zijn het hoogste doel moest zijn van het menschelijk geslacht! Zulk een vermetelheid heeft niets anders te wachten dan spot en walging, die zij schijnt uit te dagen. Maar — en dit is het merkwaardige — niemand neemt in dit opzicht aanstoot aan Jezus, en onder alle lezers der Evangeliën is het misschien nog niet één op de honderdduizend, die zijn hoogmoed berispt of zich ergert aan de buitengewone ijdelheid zijner aanspraken.

Daar is niet de minste reden om de overlevering op dit punt onbetrouwbaar te achten. Deze woorden zijn niet verdwaald in het weefsel van zijn leven, zoodat gij ze zoudt kunnen uitlaten; integendeel zij vormen er den eigenlijken inhoud aan, en gij houdt niets over, zoo gij dit verwerpt. Ja, het geheele leven van den Christus wordt gedragen door een stilzwijgende onderstelling, die nog veel hooger reikt dan al deze aanspraken. Hij zegt: Ik en de Vader, die mij gezonden heeft. Wat indruk zou het maken, indien een mensch sprak: Ik en de Vader? Hij gaat nog verder, en zonder eenige gedachte van overdrijving of waan, veeleer gansch natuurlijk maakt hij een meervoud van zichzelf en de oneindige Majesteit, door te spreken: Zoo iemand mij lief heeft, die zal mijn woord bewaren; en mijn Vader zal hem lief hebben, en wij zullen tot hem komen, en zullen woning bij hem maken. Stel u voor, dat eenig menschenkind, hoe groot en heilig ook, een profeet, een apostel, zulk een „wij” gebruikte van zichzelf en den Almachtigen God! Hoe wil hij, dat wij over hem zullen denken, als hij het noodig oordeelt om ons aldus in te lichten: Mijn Vader is meer dan ik? Aanschouw hem, neerziend op de schuldige stad en in weenend klagen met de smart der liefde het uitroepende: Jeruzalem, Jeruzalem! hoe menigmaal heb ik uwe kinderen willen bijeenvergaderen, gelijkterwijs een hen hare kiekens bijeenvergadert onder de vleugelen; en gijlieden hebt niet gewild. Wie zal zoo weenen over onze groote steden? Of ten laatste, hoort hem

aan het avondmaal een herinnering aan zichzelf instellen, een herinnering voor den verachte, den verworpene: Dit is mijn lichaam; doet dat tot mijne gedachtenis.

Welnu, achttien eeuwen lang zijn deze buitengewone aanspraken en eischen gepredikt aan een wereld, die altijd bereid is om de hand te leggen op de inbeelding en de aangematigde hoogheid te vernederen, en al dien tijd hebben groote scharen, van geleerden en aanzienlijken zoowel als van onwetenden en geringen, hulde gebracht aan dezen Jezus, nooit overeenstemming missend tusschen zijne aanspraken en zijne verdiensten, nooit aanstoot nemend aan zijne woorden, hem nimmer beschuldigend van buitensporigheid.

Is er nog ander bewijs noodig, dat hij recht heeft op zulke aanspraken; dat zij schitterend door hem gehandhaafd worden?

Wel verre, dat men hem onbescheidenheid zou ten laste leggen, is met hem de indruk verbonden van een buitengewone nederigheid, van een, die zachtmoedig is en nederig van hart. En niettegenstaande dezen indruk is zijn beteekenis zoo groot, zijn gezag zoo hoog, zijn geest zoo hemelsch, dat wij er niet aan denken om ons te ergeren aan zijne uitspraken, maar veeleer hem beschouwen als een, in wien het een nederbuigende goedheid is om met ons te ademen in denzelfden dampkring. En dit geldt niet alleen van zijne vrienden, zijne volgelingen; het geldt evenzeer van de ongeloovigen. Wie dacht er aan hem te beschuldigen van hoogheidswaan en ijdele inbeelding; hem aan te

vallen op dit punt van zijn karakter, dat òf het zwakste en ongerijmdste, òf wel het sterkste en heiligste is?

Dat zij dan komen, al degenen, die in hunne wijsheid niets willen hooren van een Jezus, die meer is dan mensch; dat zij het ons verklaren, hoe het mogelijk is, dat hij met zulke aanspraken optreedt, waar niets anders in hem gevonden wordt dan de natuurlijke ontwikkeling der menschheid! Laat de beste en wijste onder de menschenkinderen, de diepzinnigste wijsgeer, de volmaakste heilige, laat hij optreden onder de menschen en het uitspreken: Volgt mij, Weest mijns waardig, Ik ben het licht der wereld, Gijlieden zijt van beneden, ik ben van boven, Ziet, meer dan Salomo is hier: ach, hoe spoedig zal zijn glans tanen voor den onderzoekenden blik der wereld, hoe spoedig zal hij verachting inoogsten insteê van lof!

Is er iemand, die de proef aandurft? 't Is immers mensch tegen mensch!

Neen, de proef zal u leeren, dat het anders is; leeren, dat gij een mensch zijt, en dat Jezus Christus meer is.

VI.

In het lijden.

Wij hebben gesproken over het optreden des Heeren tegenover de wereld, over de eischen, die hij stelt en de aanspraken, die hij laat gelden, en wij zagen, dat hij in dit opzicht geheel alleen staat en het zelfs in niemand op zal komen om zich naast hem te stellen. Maar niet minder zoekt gij te vergeefs zijn wedergade, als gij hem aanschouwt in zijn lijdzaamheid, zijn onderworpenheid, zijn ondergaan van het geweld, waarmede de wereld tegen hem optreedt. Alleen zij, die door het Christendom zelf gevormd zijn, toonen iets van die lijdzaamheid ook in hun eigen leven; maar buiten het Christendom om is niemand op de gedachte gekomen haar te beschouwen als een deugd. Voorzeker, de dood van Socrates wordt dikwijls gesteld naast het sterven van Christus, en men wijst ons op de onderworpenheid, die in den grooten wijsgeer zoozeer bewonderd wordt. Maar bij alle waardeering mogen wij toch het onderscheid niet uit het oog verliezen; wie

zegt ons, dat hij tot deze lijdzaamheid gekomen was, vóór dat zijn rechtsgeding werd gevoerd? En bovendien, zijn onderwerping aan het oordeel des volks is toch eigenlijk slechts een weigering om heimelijk uit de gevangenis te ontsnappen; hij wil niet, omdat hij het den plicht acht van ieder goed burger om gehoorzaam te zijn aan de wetten, maar ook, omdat zijn trots het hem verbiedt, dat een ernstig wijsgeer steelsgewijze zich zou onttrekken aan de wet en de rechtbank van zijn land. Evenmin vinden wij de lijdzaamheid van Christus bij de Stoïcijnen, al namen zij het op onder hunne groote levensbeginselen, dat de ware levenswijsheid bestaat in een passieve kracht, de kracht om op de rechte wijze het lijden te dragen. Immers hun lijdzaamheid is niets anders dan onaandoenlijkheid; het is een verharden van den geest tegen alle indrukken van buiten, een afstooten van alle verdrietelikheden des levens, zoodat zij geenerlei invloed op den zielstoestand uitoefenen. Dit is echter juist het omgekeerde van wat in Christus gezien wordt; wel verre immers dat het lijden als een deugd wordt beschouwd, doet men een poging om alle lijden zoo ver mogelijk van zich af te houden. Hetzelfde beginsel wordt in den regel aangetroffen bij hen, die groot worden genoemd onder de menschen. Zoo zijn de heroïsche karakters, die moedig het hoofd bieden aan het kwaad en het onrecht trotseeren; waar hun tegenstand vruchteloos blijkt, ondergaan zij hun lot zonder te buigen, in een uitdagende houding. Het is dan ook inderdaad een

algemeen verbreide meening, dat geduld en lijdzaamheid en bereidheid om zonder tegenstand te bieden het onrecht te ondergaan eigenlijk niets anders is dan een soort van zwakheid.

En toch heeft Christus deze geduldige lijdzaamheid weten te verbinden met waarachtige grootheid en majesteit; ja, wat meer is, hij heeft er ons van overtuigd, dat er zonder die lijdzaamheid geen waarachtig groot karakter kan bestaan.

Laten wij hem dan eerst beschouwen in de gewone, alledaagsche, beproevingen van het bestaan. Want dit is toch de zwaarste proef, waarop gij iemand kunt stellen, dat gij nagaat, of hij zonder te wankelen de kleine verdrietelijkheden, de alledaagsche belemmeringen van het leven kan verdragen. Menigeen ging met opgerichten hoofde en kalmen geest den marteldood te gemoet, terwijl een kleinigheid, lichamelijke vermoeidheid of zenuwachtige uitputting, een dom vooroordeel of een beginsellooze tegenstand, bij machte was geweest om hem zijn bedaardheid te ontrooven, en in hevige drift te doen ontsteken. Een groot beginsel wordt geholpen door een groote gelegenheid; een verheven oogenblik ondersteunt den geest om zich te verheffen, zelfs boven zich zelf. Maar die kleine beproevingen, die elken dag voorkomen, en die in het geheel geen gelegenheid geven om zijn kracht te laten zien, deze zijn het, die den geest in staat stellen om zich te vertoonen zoo goed en zoo schoon, als hij is in zichzelf. En dit is nu juist de meer dan menschie-

lijke heerlijkheid van Christus, dat hij even volmaakt, even groot is in de lichte als in de zware beproevingen. Zoek vrij zijn gansche leven door, en nergens vindt gij een enkel oogenblik, waarin hij aarzelt en weifelt of uitglijdt op zijn pad. En dit verdient te meer onze opmerkzaamheid, omdat hij zulk een groot werk voor oogen heeft en met zoo groote geestdrift daaraan werkt, het zijn spijze en zijn drank noemend, en alle kracht zijns levens er voor inspannend. Een mensch, die een groot plan heeft, wordt door zijn geestdrift licht ongeduldig. Zonder behoorlijke reden gehinderd, gedwarsboomd, wordt hij toornig tegen de hinderpalen, die hij ontmoet; verdrietig bij elke teleurstelling, breekt hij uit in onstuimige drift tegen alles, wat hem in den weg treedt. Maar Christus is altijd dezelfde, altijd even kalm en geduldig, bij alle kleine beproevingen en kwellingen, juist alsof hij niets anders te doen had dan deze af te wachten. Het gewaad van het heilig geduld bekleedt hem steeds. Gelijk de hemel helder blijft boven de wolken, zoo blijft het helder in des Heeren ziel, en laat hij de wolken onder zich wegdrijven, zonder dat zij ooit de zon in zijn hart verduisteren. Hij moge arm zijn en honger lijden, vermoeid zijnen weg voortzetten, terwijl zijne vijanden hem verachten en beleedigen, terwijl zijne vrienden hem verlaten, hij laat er zich nimmer door ontmoedigen, hij wordt er niet boos om, en laat er zich het pad niet door bijster maken.

En toch is hij zeer zeker geen Stoïcijn; zijne ge-

voelige en teedere natuur is ontvankelijk voor elke smart, maar daar is iets anders in hem, een licht, dat schijnt op elke schaduw en haar verjaagt, zonder dat hij daartoe eenige moeite behoeft te doen. Hij draagt het lijden, zonder zich geweld aan te doen; gij kunt niet zeggen, dat hij zijn drift bedwingt, maar gij moet zeggen dat hij geen drift heeft. Drift toch, in den zin van hartstochtelijkheid, is een furie, die volgt op den wil, gelijk de bliksemschichten volgen op de krachtige windstooten in de wolken; waar de wil niet bestaat om die wolken door het luchtruim te drijven, bewaren ook die bliksemschichten hun evenwicht en zijn ze, als niet zijnde.

Zoo staat ook de in engeren zin aldus genoemde lijdensgeschiedenis des Heeren geheel op zichzelf, en kan geen martelaarschap naast het zijne worden gesteld. Zijn eigenlijke doodsstrijd, als zijn lijden het bitterst en zwaarst is, staat dan ook, uit enkel menschelijk oogpunt bezien, volstrekt niet op zijn plaats. Deze komt immers vóór den tijd, wanneer de gevangenneming nog niet heeft plaats gehad en niemand kan vermoeden, dat zij plaats zal hebben. Jezus kan nog gaan, waarheen hij wil; is volkomen veilig. Juist te voren heeft hij zijne discipelen rondom zich vereenigd in huiselijke teederheid en liefde. Kort geleden kwam hij in de stad aan het hoofd eener groote schare, die hem luide toejuichte, en hem huldigde met koninklijk eerbewijs. En toch zien wij hem thans, zonder eenig kwaad voorteeiken, in de allerdiepste droefheid, worstelend in

een strijd des doods. Uit dien kamp te voorschijn tredend als een overwinnaar, wordt hij gevangen genomen, veroordeeld en gekruisigd; dit alles draagt hij in kalmte zonder zich te verdedigen of zijn onschuld te betuigen. Als hij sterft, dan is het geen gewone martelaarsdood. De martelaars sterven om wat zij hebben gezegd; zij zwijgen, omdat zij niet willen herroepen. Jezus sterft om wat hij niet heeft gezegd, en zwijgt toch.

Indien wij alles natuurlijk willen verklaren, weten wij geen weg met dien te vroeg gekomen doodstrijd en met dat vreemde zwijgen, als de ure des doods inderdaad is gekomen. Maar hij behoefde niet te wachten, zooals een gewoon menschenkind, tot hij was gevangen genomen en de dood zijn hand op hem legde, om zich te toonen als Overwinnaar; van te voren kon hij alles doorleven. Terwijl alles nog veilig is en geen vijand zich vertoont, valt een hevige benauwdheid over hem en wordt zijne ziel geschud in schrikkelijke worsteling, zonder dat zijne vrienden zich er reenschap van kunnen geven; nadat deze kamp gestreden is, treedt hij zegevierend te voorschijn en ondergaat zijn vreeselijk gruwzaam lot met de kalmte van een toeschouwer.

Waarom was dan dit lijden zoo groot en deze strijd zoo heftig? Was er niet iets onmannelijks in, iets, wat een waarlijk groote ziel onwaardig is? Inderdaad, indien hij een gewoon mensch geweest was. Maar dit is zeker, dat nooit eenig menschenkind, man noch vrouw, ooit

zoo zwaar kon lijden ; werd niet zijn zweet als druppelen bloeds? Hier is iets geheimzinnigs, iets goddelijks. Het is een bovenmenselijke gevoeligheid, die door haar kracht het menschelijk lichaam doet schudden en trillen ; het is een reine, heilige, geest, die op het punt staat in het eigen lichaam te lijden het grootste kwaad, dat ooit werd bedreven.

Maar bovendien is daar in iedere liefde iets van plaatsvervangng ; iets wat ingaat in leed en smart, in zekeren zin ook in de zonden van anderen, die zelf als eigen last opnemend. Welnu, vraag dan u zelf af, voor het geval, dat Jezus werkelijk een goddelijk wezen is, de liefde Gods in de wereld, hoedanig zijn gevoel moet zijn, als een gevallen geslacht bezig is om de kroon der grootste zonde te zetten op zijn geschiedenis van enkel schuld, als zij bezig zijn om aan het kruis te slaan het eenige volmaakte Wezen, dat ooit in de wereld gekomen is, ja om te kruisigen Hem, die de boodschapper en de vertegenwoordiger is der goddelijke liefde, de Bevrijder, die hunne zaak op zich heeft genomen en tot de zijne heeft gemaakt! Wie deze vragen overdenkt, geraakt meer en meer verlegen met zijn onderstelling om in Jezus niets meer dan een mensch te zien. Hij kan deze dingen niet verklaren, zonder er een goddelijk karakter aan toe te kennen

Maar waarom verdedigde hij zich niet, waarom bewees hij zijn onschuld niet voor den rechter? Ten deele, omdat hij inzag, dat er toch eigenlijk van geen rechterlijk verhoor sprake kon zijn, en dat het bepleiten

van eigen zaak voor een opgewonden volksmenigte tot niets leidt, daar alle woord ongehoord blijft in een omgeving, die vol is van vooroordeel. In zulke omstandigheden zich te verdedigen, is niets anders dan vrees te toonen, een vrees, die den waarlijk grooten geest onwaardig is. Een mensch zou het gedaan hebben, maar Jezus niet. Bovendien, welk krachtiger pleidooi voor zijn onschuld kon hij houden dan door zijn gedrag, en in die enkele beteekenisvolle woorden, welke zoo diepen indruk maakten op Pilatus? Inderdaad, hij heeft genoeg gezegd; en hoe langer wij er over nadenken, des te meer bewonderen wij de wijsheid en het bovenmenschelijk geduld van den Lijder. Wij aanschouwen een meer dan gewone Liefde in hare stervensure; dit is geen sterven eens menschen. Zoo dacht ook de Romeinsche krijgsman er over, als hij uitriep: Waarlijk deze was Gods Zoon! Het is alsof hij zeggen wilde: Vele menschen zag ik sterven, maar dit is geen mensch. Zij noemen hem den Zoon van God; minder kan hij niet zijn. Kan hij minder wezen voor ons?

VII.

De stichting van het Koninkrijk Gods.

Dit bovenmenschelijk karakter des Heeren komt nog duidelijker en nog verhevener uit in het doel, dat hij zich voorstelt, in zijne werken en woorden, die met dit doel in het nauwste verband staan.

Was hij enkel een mensch geweest, dan zoudt gij hem den buitensporigste van alle dweepers moeten noemen. Immers hij onderneemt niets minder dan de stichting van het Koninkrijk der hemelen op aarde, en plaatst zich daardoor lijnrecht tegenover alle godsdienstige vooroordeelen van zijn volk en van zijn tijd. Hij wil een zedelijke herschepping van het gansche menschelijke geslacht; niet alleen van Joden of Joden-genooten, maar van allen.

Reeds in het begin van zijn optreden verklaart hij, dat velen zullen komen van Oosten en Westen, en zullen met Abraham, en Izak, en Jakob, aanzitten in het Koninkrijk der hemelen; dat de akker de wereld is; dat God alzoo lief de wereld heeft gehad, dat Hij

Zijnen eeniggeboren Zoon voor haar heeft gegeven. Hij verklaarde ook, dat het Evangelie gepredikt moet worden onder al de volken, en gebood aan zijne discipelen, dat zij heen moesten gaan in de geheele wereld om het Evangelie te prediken aan alle creaturen.

Dit is dus het groote doel zijns levens; hij komt om het menschelijk geslacht als nieuw te maken, het tot God terug te brengen, in de eenheid van een geestelijk Koninkrijk. Reeds daaruit alleen laat zich afleiden, dat Christus ver staat boven alle menschen. Vergelijk slechts met hem de stichters van staten, de beroemdste wetgevers, de groote helden, de wijze koningen en staatslieden, de wijsgeeren, profeten en godsdienststichters, en gij zult het bemerken, dat niemand van hen ooit een gedachte heeft gehad gelijk de zijne; dat zij allen, hoe ook boven hun tijd verheven, op de een of andere wijze zich toch bepaalden tot hun eigen volk of rijk, en zich min of meer vijandig of afwijzend stelden tegenover de andere volken of deelen der wereld. Jezus alleen, de eenvoudige leeraar van Galilea, heeft zulk een grootsche gedachte, zulk een verheven plan; een plan veel uitgebreider dan dat van een Alexander, veel moeilijker om te volvoeren, en bovendien, een plan, waarbij hij enkel het heil der wereld voor oogen heeft.

Welk een gedachte, dat Koninkrijk der hemelen uitgebreid over de gansche wereld! Het Romeinsche keizerrijk, vrucht van eenen bloedigen strijd, zinkt er bij weg in het niet. En toch kondigt de Galileesche

leeraar zijn plan aan, zoo eenvoudig, zoo kalm en rustig, alsof van de moeilijkheid der volvoering voor hem in het geheel geen sprake behoefde te zijn.

Daar is nog meer in dit plan, wat ons voert buiten het bereik der menschelijke kracht; immers welk broos menschenkind zal een plan bedenken, welks uitvoering eeuwen en eeuwen in beslag zal nemen? De Heiland verwacht niet, dat dit koninkrijk gereed zal zijn in het eerste of het tweede geslacht of in vele eeuwen; hij spreekt er over als over een mostaardzaad, dat echter zal opwassen en een boom zal worden, alzoo dat de vogelen des hemels komen en nestelen in zijne takken. En niettegenstaande hij weet, dat die wasdom langzaam zal plaats hebben, spreekt hij met een zekerheid, een vertrouwen, alsof duizend jaren voor hem gelijk zijn aan één enkelen dag. Zoo ziet hij een rots van vastheid, waar de menschen slechts brooze zwakheid aanschouwen. Simon zelf, de man van het oogenblik, wordt Petrus, als de Meester hem aanziet. Op deze petra, zoo heet het, zal ik mijne gemeente bouwen, en de poorten der hel zullen dezelve niet overweldigen. Zijne verwachting ziet over zijn sterven heen; ja, dat sterven zelf zal het zaad zijn: indien het tarwegraan, zoo spreekt hij, in de aarde niet valt, en sterft, zoo blijft hetzeive alleen. Bij het naderen der stervensure vermindert deze verzekerdheid niet in het minst; denkt hij er niet aan om zijn plan op te geven als mislukt, als een door de werkelijkheid gelogenstrafte droom zijner jeugdige geestdrift; integendeel, grijpt hij het

te vaster, zooals ook blijkt uit zijn onderhoud met het zusterpaar van Bethanië, in wier woning hij zoo vaak gastvrijheid genoten had. Als de albasten flesch met kostelijke zalve over zijn hoofd gebroken is en Judas hier zondige verkwisting ziet, aanschouwt zijn oog een droevig verband tusschen de daad der vrouw en den dag zijner begrafenis. Maar dat vermindert zijn moed niet, dat doet hem het vertrouwen in zijn plan niet verliezen, dat werpt zelfs geen schaduw over de toekomst, welke hij voorziet. Immers er volgt onmiddellijk op, met de grootste zekerheid: Voorwaar zeg ik u: alwaar dit Evangelie gepredikt zal worden in de geheele wereld, daar zal ook tot de gedachtenis dezer vrouw gesproken worden, van hetgeen zij gedaan heeft. Zoo zeker was hij van zijn zaak; een zaak, die eerst in een loop van vele eeuwen volbracht zou worden, terwijl hij gedurende zijn eigen leven ter nauwernood er iets van zou zien tot stand komen.

Ziedaar dan een gedachte, in geens menschen hart te voren opgeklommen; een gedachte, die alle volken en alle tijden omvat; vastgehouden met onvergelykelijk vertrouwen en weergalooze zekerheid: is zij de gedachte eens menschen? is de gewone menschelijke ontwikkeling voldoende om haar te verklaren? Neen, het is niet eens menschen, om een plan te vormen, dat elk menschelijk vermogen verre overtreft en vele eeuwen zal noodig hebben om te worden volvoerd; en dit te vormen en bekend te maken zonder de opgewondenheid van den dweper, maar met den kalmsten

ernst, zonder eenige vertooning, en daarvoor zijn leven over te geven in de zekerheid, dat die dood den hoeksteen zal vormen van het op te richten gebouw. Welk mensch zit rustig neder bij een plan, dat eerst volvoerd kan zijn aan het einde der wereld; welk mensch zaait om eerst dan te oogsten? Nog eens, dat is niet eens menschen, dat is van een God.

VIII.

De Vriend der armen.

Tot datgene, wat ons ten eerste treft in het optreden des Heeren, behoort het feit, dat hij het meest omgaat met de armen, en het onmetelijk gebouw zijner verwachtingen optrekt op het fundament der lagere standen en der verachte klassen des volks. Zelf was hij in armoede geboren en onder armen opgevoed. Was hij een gewoon mensch geweest, dan zou hij, door zijn hooge ontwikkeling en zijne groote gaven verre boven zijn stand verheven, zich daarvan meer en meer hebben afgekeerd. Immers de grooten des volks stroomden toe om hem te hooren; bij wijlen bezocht men hem des nachts om onderricht te ontvangen. De hoogste kringen der samenleving stonden voor hem open, en boden hem als het ware aan om invloed op hen uit te oefenen. Nog eens, was hij een gewoon mensch geweest, welke deugdzame jonge man met zulke gaven, met zulk een toekomst, zou er iets verkeerd in gevonden hebben om van dit aanbod gebruik te maken

en het te beschouwen als de welverdiende belooning van zijn vlijt en zijn braafheid? Terwijl wij dan nog zwijgen van de minachting zijner lage afkomst en zijner geringe vrienden, die wij zoo menigmaal aanschouwen bij hen, die vooruitkomen in de wereld. Toch houdt Jezus aan de armen vast en wijdt hij hun voornamelijk zijn dienst. Ja, in sommige opzichten schijnt hij de voorkeur te geven aan hun gezelschap, boven dat der hogere standen, blijkbaar, omdat zij meer vatbaarheid toonen dan de anderen, om de rechte indrukken te ontvangen. Zij zijn niet zoo wijs en zoo verstandig, zij verheffen zich niet op hun geleerdheid en hun inzicht, zij zijn niet trotsch op hun positie; zij zijn de eenvoudige kinderen der armoede, die nog kunnen overtuigd worden, en door hun nederig lot er op voorbereid zijn om hogere gedachten in zich te kunnen opnemen. Daarom heeft hij de armen lief, en zonder zich door hen te laten neertrekken, heeft hij er een zeker welbehagen in om met hen te worden gelijkgesteld. Hij dient hen ijveriger, dan anderen de grooten der aarde hebben gediend. Hij wandelt door het land, onderwijst hen en geneest hunne zieken; heeft altijd tijd voor al hun ellende. Allen, die hij dient, staan verre beneden hem; zij kunnen hem niets teruggeven, en toch laat hij niet van hen af, gedragen door het bewustzijn, dat hij het land doorgaat, goed doende.

Dit is te meer opmerkenswaardig, omdat tot nog toe de armen steeds veracht waren door alle groote staatslieden en alle wijsgeeren. Zij werden niet bij de

maatschappij gerekend. Men kon ze wel gebruiken, o ja, om eigen gemak te verhoogen, om zijn eerezucht te bevredigen, of als een soort van oorlogswerktuigen. Maar niemand, die ooit gedacht had aan een groote verandering, een hervorming in de maatschappij, geen wijsgeer, die ooit gedroomd had van een ideaalstaat of een modelrepubliek, had het mogelijk geacht om met de armen te beginnen. Invloed was alleen bij de hogere klassen, en zoo men dus op de wereld wilde werken, en nieuwe verhoudingen in het leven wilde roepen, dan moest men met hen beginnen, om een grondslag voor zijn arbeid te verkrijgen. Maar Christus, zoo gij hem een wijsgeer wilt noemen, en een hooger naam hebben wij niet voor hem, als hij niet meer was dan een mensch, was de wijsgeer der armen; de eerste, de eenige, die er ooit was geweest. Terwijl hij zag, dat de hogere kringen voor hem open stonden, dat hij daar misschien voet kon krijgen voor zijn leer, dacht hij er toch niet aan om op die wijze zich den weg ter overwinning te banen. Hij legde den grondslag als het ware beneden allen invloed, en wierp zich zelf weg, gelijk de menschen oordeelden, aan de schare, die de wet niet wist, en van de hooge geleerdheid der schriftgeleerden in het geheel geen verstand had.

En toch spreidde hij juist hierin een wijsheid ten toon, die zijn tijd ver vooruit was. Nu achttien eeuwen zijn voorbijgegaan, beginnen wij eerst te leren, hoe diep zijn inzicht was; beginnen wij zijn gedragslijn in dezen te vatten en te waardeeren. Het klinkt nu als

een ontdekking, dat het opheffen van de massa van het hoogste belang is voor de maatschappij, maar dat deze ontdekking in de negentiende eeuw gemaakt wordt is slechts een bewijs, dat dan toch eindelijk het leven des Heeren de samenleving begint te doordringen. Al wat waarlijk een zegen is, zoowel voor de rijken als voor de armen, een zegen voor alle rangen en klassen der maatschappij, is in het leven des Heeren te vinden. Alle scholen der wijsgeeren zijn verdwenen, en hunne droomen zijn vervlogen; maar zijn woord leeft nog altijd, vrijheid brengende aan de gebondenen, licht aan wie in duisternis verkeeren, de volkeren in hun geheel voerend naar den dag eener betere, minder duistere toekomst.

IX.

Geen partij gevormd.

Ofschoon de Heiland zich aldus tot de armen nederboog en hen tot zich ophief, vormde hij geenszins een partij. Een ieder, die nadenkt, zal het moeten toestemmen, hoe moeilijk het is de patroon van een klasse te worden, van een verachte en vertreden klasse, zonder in hen wakker te maken een gevoel van vijandschap tegenover de anderen. Moeilijk reeds, omdat geen enkele beschermer, hoe rechtvaardig en grootmoedig hij ook moge zijn, altijd in staat zal worden gevonden om dit gevoel verre van zichzelf te houden. Een weinig eerzucht, gebrek aan waardeering bij anderen, een weinig verlangen naar populariteit, hem leidend om de hartstochten een weinig op te wekken — het is genoeg om de vlam te ontsteken, die weldra in lichter laaie uitslaat.

Bovendien, de menschen willen gaarne een partij vormen. In Corinthe waren er, die zeiden: Ik ben van Paulus; en anderen: Ik van Apollos; en nog anderen:

Ik van Céfás, en zij roemden tegen elkander. Paulus had den Meester wel begrepen, toen hij dit ten strengste veroordeelde. Christus liet geen partijschap toe. Als Johannes hem verhaalt van een, die de duivelen uitwierp in Jezus' naam, en dien zij het verboden hadden, omdat hij den Heer niet met de discipelen volgde, keurt Jezus dit geenszins goed, en laat hij zien, dat hij een dergelijke partijdigheid niet duldt. Als de Vriend der armen en verdrukten, stelde hij zich openlijk tegenover hunne vijanden, en deed den onderdrukkers de strengste verwijten hooren. De ongerijmdheid hunner leer stelde hij ten toon, en bracht hen tot zwijgen in hunne redetwisten; hij riep zijn wee uit over hunne lage huichelarij en spaarde hen in geen enkel opzicht; toch staat nergens, dat het volk zijn ingenomenheid daarmede betoonde, zelfs niet door toejuichingen, noch dat zij lucht gaven aan hunnen toorn, het voorbeeld van den Leider volgend. Want daar was iets in dezen Jezus, in de wijze van zijn spreken en doen, dat hen deed inzien, dat dit niet behoorlijk was, ja, dat het hun onmogelijk maakte. Zij gevoelden, dat hier een hooger Wezen hun partij gekozen had, tegenover hetwelk toejuiching gebrek aan eerbied zou verraden, en partijgeschreeuw in het geheel niet te pas kwam. Zij hadden evengoed de zon kunnen toejuichen, of zich onder hare vanen kunnen vereenigen.

Wel gebeurde het eens, dat hij door een wonder, de spijziging der vijfduizend, de nationale herinneringen des volks had wakker gemaakt, en zij wilden komen

om hem met geweld tot koning te maken, maar dit was een daad der natie, en niet van een klasse. Misverstand op godsdienstig gebied en niet haat dreef er toe aan. Ook de koninklijke intocht in Jeruzalem met de toejuiching der schare is geen partijbetooging. Het kan alleen worden opgevat als de intocht van den Messias, en anders heeft het in het geheel geen beteekenis. Het duurt slechts kort; dan wordt geen Hosanna meer vernomen, en Jezus is alleen en verlaten; ja, die schare zelf, waarvan het schijnen kon, dat hij haar had gewonnen tot zijn dienst, gilt nu het „kruisigt hem” tegen hem uit. Neen, Jezus was nooit, wat wij populair noemen. Wel werd hij soms door groote scharen gevolgd, die gaarne teekenen zagen, of kwamen om van hunne krankheden genezen te worden. Zij kenden hem als hun vriend. Maar daar was iets in hem, dat hen deed gevoelen, dat zij onmogelijk rondom hem zich zouden kunnen scharen als om een leider, een partijhoofd; hij zou nimmer hen helpen in hunne lage doeleinden en hun onedele vijandschap. En zoo staat Jezus alleen in de geschiedenis; de eenige, die zoo hoog stond boven degenen, met wie hij zich één maakte, dat hij geen partij vormde en niet populair werd.

X.

De Leeraar.

Wij bedoelen niet hier te spreken over den inhoud zijner prediking; maar over de wijze, over de methode daarvan. En ook in dit opzicht zullen wij zien, dat hij geheel alleen staat, en niemand naast hem kan gesteld worden.

Het eerst worden wij getroffen door zijn volkomen onafhankelijkheid en oorspronkelijkheid. Ongetwijfeld zijn er velen op te noemen, die het eerst de eene of andere gedachte hebben uitgesproken binnen den bepaalden kring eener wetenschap. Maar de oorspronkelijkheid van Christus is een gansch andere; zij heeft niets met wetenschap of met studie te maken. Wie hem hoorden, riepen verwonderd uit: Van waar komt dezen die wijsheid? Hij had immers nimmer gestudeerd op de wijze der Schriftgeleerden, zoodat in zijn onderwijs dan ook niets daaraan herinnert. Trouwens, daar is niets in hem, wat niet hem zelf zou toebehooren, maar aan zijn tijd of zijn volk zou moeten worden

toegeschreven. Alle pogingen dan ook, die zijn aangewend om het te bewijzen, dat hij zijn leer aan het Oosten of aan de Esseensche wijsheid of aan de godsdienstvormen van Egypte had ontleend, moeten als deerlijk mislukt worden beschouwd.

Indien hij niet meer dan een mensch is, dan is hij zeker zulk een buitengewoon mensch, dat zijn bestaan stellig een even groot wonder moet heeten, als wanneer hij geen mensch was. Ieder toch kan zien, dat al wat hij zegt en leert onmiddellijk uit hem zelve voortkomt. Zet naast hem een Shakspeare, ongetwijfeld een van de grootste geesten, die er ooit geweest zijn, misschien de oorspronkelijkste met de meeste scheppingskracht, bovendien een mensch, die zich zelf zijn weg gebaand heeft, en toch zijn al zijne werken doortrokken met menschelijke geleerdheid. Het is, en terecht, de roem van dezen dichter, dat wat groot is geweest in de geschiedenis, leeft en groot is in zijne drama's; daarom wordt hij de Hoogepriester van het menschelijk hart genoemd. Maar Christus verstaat dat menschelijk hart beter dan hij, zonder de voorbeelden der geschiedenis noodig te hebben. Hij is de Hoogepriester van het goddelijk hart, sprekend als een, die van God kwam, en niets aan de wereld behoeft te ontleenen, en niets behoeft te leeren van de menschelijke sfeer, waarin hij zich beweegt.

Ook gebruikt hij de methoden der menschen niet om te onderwijzen. Hij houdt geene bespiegelingen over het wezen Gods, en hecht geene schakels van

redeneering aaneen, om verstandelijke bewijzen te geven. Hij bouwt geen stelsel op ter verklaring des heelals, gelijk de wijsgeeren dit doen. Neen, veeleer spreekt hij zoo eenvoudig mogelijk over God en geestelijke dingen, als iemand, die in dit alles tehuis is, en nu uit den hemel is gekomen om ons te vertellen, hoe het daar is. En dit eenvoudig vertellen maakt den indruk op ons, dat ons de werkelijkheid wordt gebracht; het staat voor ons als waarheid, die wij niet kunnen betwijfelen, waaraan ons geweten medegetuigenis verleent. Aan argumenten en bewijsvoeringen en gevolgtrekkingen ergeren wij ons, omdat zij zoo koud zijn; zij laten ons het licht niet zien, maar beletten ons dit veeleer door tusschen ons en het licht te gaan staan. Christus integendeel maakt alles licht door zijne woorden; hij heeft de wereld vervuld met een nieuw en onmiddellijk gevoel van God, een Godsbewustzijn, dat niemand of niets nog bij machte geweest is uit te drijven. De genezende balsemgeur der hoogere wereld stroomt als uit van zijne kleederen, en doordringt den verpestten dampkring onzer aarde.

Bovendien ontmoeten wij bij hem nimmer de zwakheid, die zoo veelvuldig bij menschelijke leeraars wordt aangetroffen, om een weinig van den weg af te wijken en den teugel te vieren teneinde de toestemming der schare te winnen. Hij schikt zich nooit naar hetgeen men van hem verwacht, zelfs niet naar hetgeen zijne vrienden van hem wenschen. Wanneer men uitgaat om een groot profeet in hem te zien, doet hij niets

naar de wijze der profeten om zich als zoodanig te toonen. Wanneer zijne discipelen vragen om plaatsen van eer en onderscheiding in zijn koninkrijk, dan gaat hij op dien wensch niet in, maar deelt hun eenvoudig mede, dat bij hem niets anders staat te geven dan een deel in zijn smaad en zijn armoede. Wanneer zij hopen, dat hij het zwaard zal aangorden om als Messias het volk tot zich te vergaderen, en het aan te voeren ten strijde, laat hij hen voelen, dat hij geen krijgsman en geen koning is, maar een boodschapper van liefde voor wie verloren zijn, een, die gekomen is om te dienen en zijn leven te geven, maar niet om een koninkrijk op te richten of te herstellen. Zoo slaat hij elke verwachting terneer, en toch is zijn macht zoo groot, dat talrijke scharen aan hem vasthouden en hun vertrouwen in hem niet laten varen. Schoon hij omringd is door geheimzinnigheid, vertrouwen zij hem toch; volgen hem na, hangen aan zijne lippen, als betooverd door zijn invloed, dien zij niet af kunnen schudden en waaraan zij geen weerstand kunnen bieden. Geen leeraar kunt gij aanwijzen, die zoo geregeld elke verwachting zijner hoorders teleurstelde, en desniet-tengestaande zoo trouw gevolgd werd.

Daar is nog iets in het onderwijs des Heeren, dat het onderscheidt van alle ander onderwijs. Het merkwaardig evenwicht, waarover wij vroeger spraken, ver- toont zich ook hier; een evenwicht, dat bij geen enkelen menschelijken leeraar gevonden wordt. Gewoonlijk toch worden de meeningen der menschen geboren als tus-

schen twee uitersten in. Twee partijen werpen elk een uiterste op; dan komt een derde, welke de waarheid tracht te ontdekken, die beide willen verdedigen, en de eenzijdigheid, aan welke beide zich schuldig maken, poogt te vermijden. Vandaar dat geen enkel mensch, van hoe wijden blik ook, in ieder opzigt gereed is met zijne opvattingen. Ook de rijpste denkers vervallen telkens in het een of ander uiterste, en verliezen aldus hun evenwicht, zoodat er later een ander moet komen, die de dwaling ontdekt en de fout herstelt. Christus evenwel verviel nimmer in een uiterste; hij liet zich nooit door de kracht der woorden medesleepen tot een eenzijdigheid, en staat dus ook in dit opzigt geheel alleen. Hij was dan ook niet afhankelijk van woorden, die hem in zijne redeneering zouden beheerschen, maar beschreef slechts wat zijn klare blik aanschouwde. Hij doet geen moeite om het midden tusschen twee uitersten te vinden, maar dat midden ligt voor hem, zonder dat hij aan de uitersten denkt. Hij kan noch een radicaal, noch een conservatief genoemd worden. Hij zal zijn discipelen niet toestaan hem te verloochenen voor overheden en koningen, maar veroorlooft hun evenmin de gehoorzaamheid op te zeggen aan den keizer. Hij aarzelt niet om de ongerechtigheden en de huichelarij der Farizeën, die op den stoel van Mozes zijn gezeten, aan de kaak te stellen, maar wel verre van een oproerige beweging tegen hen te verwekken, gebiedt hij om te doen naar hunne woorden. Het is een algemeene hervorming, waarop hij het oog heeft, daar

er volgens zijne beginselen bijna niets goed mag worden geacht noch in de kerk, noch in den staat, noch in het maatschappelijk leven, en toch staat hij niet tegen de wereld op. Vergelijk daarmede, hoe een mensch doet, wanneer hij in zijn eigen menschelijke kracht op het een of andere gebied iets hervormen wil! Gewoonlijk zult gij hem hartstochtelijk zien optreden, bij den minsten tegenstand in heftigen toorn zien ontbranden, alle middelen, tot het geweld toe, zien te baat nemen om zijn plan te volvoeren, terwijl bij mislukking zijn woede geen grenzen kent en zijn eigen karakter al slechter en slechter wordt. Christus komt om de geheele wereld te hervormen, en blijft kalm en vriendelijk; daar is geen spoor van bitterheid of ongeduld in zijn houding; hij spreekt en handelt, alsof allen op zijne zijde stonden en het groote werk reeds was gedaan. Zoo verliest hij ook in dezen nimmer het evenwicht, de gelijkmatigheid van zijn gemoed, steeds bestuurd door een meer dan menschelijke wijsheid.

Het is ons niet mogelijk deze verheven trekken van zijn optreden in alle bijzonderheden te schetsen; trouwens uit een enkel voorbeeld zijn zij genoegzaam te kennen. Laat ons dan op hem letten, zooals hij staat tusschen de twee uitersten van een angstvallig bijgeloof aan de ééne zijde en een zoogenaamd vrijzinnig ongeloof aan den anderen kant. De menschen, die aan de eene klip ontkomen, stranden zoo licht op de andere; Christus wijst den rechten weg om op

geen van beide te vervallen, en naar geen enkele zijde te overdrijven.

De eeuw, waarin, en het volk, waaronder hij leefde, waren vol van bijgeloof en bekrompenheid. En dat bijgeloof is een van de machten, waarvan zich de mensch het allerminst weet los te maken, niet alleen de onwetende, doch zelfs ook de man van groote wetenschap. Maar Christus, die leeft in de eerste eeuw, is er even vrij van, alsof hij in de negentiende geboren ware. Zoo komt het dan meermalen uit, hoe hij volstrekt niet medegaat met opvattingen, onder zijne tijdgenooten algemeen verbreid. Gij meent, zoo zegt hij, dat de Galileërs wier bloed Pilatus met hunne offeranden gemengd heeft, en de achttien, op wie de toren in Siloam viel en doodde ze, zondaars geweest zijn boven de anderen? Ik zeg u: neen zij, maar indien gij u niet bekeert, zoo zult gij allen insgelijks vergaan. Tot anderen spreekt hij: Gij verbeeldt u in uw fari-zeeuwsche vroomheid, dat de letter van het Sabbatsgebod het hoogste is, maar ik zeg u, dat de Sabbat is gemaakt om den mensch, en niet de mensch om den Sabbat. Daarom bewijst gij ook weinig eer aan God, wanneer gij zegt, dat het door de wet verboden is om op dien dag goed te doen en een mensch te behouden. Gij hecht groote waarde aan uwe wasschingen en reinigingen, en angstvallig getrouw zijt gij in het verdienen van munt en dille en komijn; zou het niet beter voor u zijn, gij leeraars der wet, om het zwaarste der wet niet na te laten, het oordeel en de barm-

hartigheid en het geloof? Zoo leeft en sterft de Heer, hoog verheven boven elke bekrompenheid van zijn tijd, niets geloovend, alleen omdat het geloofd wordt, geen enkele gewoonte eerbiedigend, alleen omdat het een gewoonte is, die trouw door de menschen wordt in acht genomen. Als het einde is gekomen, dan durven de geleerde priesters niet in het rechthuis te gaan, opdat zij niet verontreinigd zouden worden voor het feest, schoon geen enkel gewetensbezwaar hen weerhoudt om zich te bevleken met een moord. Maar de Heiland bidt voor hen aan het kruis, de bede des medelijdens voor zijne moordenaren: Vader, vergeef het hun; want zij weten niet, wat zij doen!

En toch heeft Christus niets over zich van wat thans vaak vrijzinnigheid genoemd wordt; hij vervalt geenszins van het eene tot het andere uiterste. Zijn wezen is liefde, die aan alle waarheid vasthoudt, en geen verdraagzaamheid, die alle waarheid loslaat. De eene grijpt ook het kleinste greintje van waarheid aan als iets kostbaars en goddelijks en laat geen zweem van verslapping toe. De andere laat de grenzen der waarheid verflauwen, veroorlooft met gemakkelijke en zorgeloze grootmoedigheid allerlei afwijking van de rechte lijn; en terwijl zij van hare souvereine hoogte op dit alles als een spel nederziet, verliest zij eerlang allen ernst, alle gevoel van verantwoordelijkheid, en wordt tot onverschilligheid omtrent de waarheid.

De liefde vergeeft aan wie dwaalde; de valsche verdraagzaamheid ziet de dwaling zelve door de vingers.

De eerste houdt de waarheid voor heilig en onveranderlijk; de tweede laat haar verminken en naar welgevallen met haar omspringen. Niets is zoo ver van Jezus verwijderd als die oneerbiedige, zwakke losheid, die de dwaling even goed keurt als de waarheid, en het soms aanziet als een bewijs van groote verstandelijke ontwikkeling, als iemand zich behagelijk gevoelt te midden dezer zwevende voorstellingen. Oordeelt niet, zoo spreekt hij in heilige liefde, opdat gij niet geoordeeld wordt. Maar daarnaast, in heilige nauwgezetheid: Zoo wie dan een van deze minste geboden zal ontbonden, en de menschen alzo zal geleerd hebben, die zal de minste genaamd worden in het Koninkrijk der hemelen. Op dezelfde wijze heet het nu eens uit zijn mond: Wie niet met mij is, die is tegen mij; maar dan weder: Wie niet tegen ons is, die is vóór ons. Zoo zegt hij: Gij vertient de munt, en de dille, en den komijn, en laat er op volgen: Deze dingen moest men doen, en de andere niet nalaten. Zoo staan naast elkander: Die van ulieden zonder zonde is, werpe eerst den steen op haar, en: Ga heen, en zondig niet meer. Hoe goddelijk verheven is deze gedragslijn des Heeren! Niets is bij machte om hem zijn kalmte te doen verliezen; de liefde doet hem nimmer de waarheid, en de waarheid doet hem nimmer de liefde vergeten; aan beide geeft hij steeds haar vollen eisch. Welk mensch is er toe in staat?

Laat ons bovendien letten op de eenvoudigheid van 's Heeren onderwijs. Hij spreekt over dingen, hooger

dan de diepzinnigste wetenschap; hij openbaart verborgenheden, die menschelijk vermogen nimmer kan verklaren; en toch is hij in staat om zoo te leeren, dat ook de eenvoudigste hem volgen kan. Het komt hieruit voort, dat hij zich rechtstreeks richt tot des menschen overtuiging, tot zijn geweten; daarom heeft hij geen geleerdheid noodig, en kan de ongeleerde hem verstaan. Geen enkele van de groote schrijvers der oudheid had zoo over de deugd geschreven, dat de groote massa het begrijpen kon. Men leeraarde, dat de deugd het schoone was, of het gepaste, of iets dergelijks; d. w. z. de een of andere afgetrokkenheid, een begrip, dat den mensch koud liet en zijn hart niet aan het kloppen bracht. Voor de wereld in het groot was zulke leer geen brood, maar een steen. Doch de Heiland zegt aan de schare op de eenvoudigste wijze, zoo dat zij het wel moeten verstaan, wat zij noodig hebben, wat zij moeten doen en zijn om het eeuwige leven te beërven, en als hij spreekt, antwoordt daar een stem in het binnenste van hun hart. Eigenlijk is zijn leer geen leer, het is zijn leven zelf; een persoonlijke kracht, een rondgaande waarheid, een liefde, die onder hen rondwandelt als hunner een. Zijne woorden komen uit zijn leven voort; dat gansche leven spreekt hun toe. De eenige voorwaarde om zijn leer te begrijpen, zijn onderwijs in zich op te nemen, bestaat daarin, dat de hoorder een menschelijk wezen zij, dat inderdaad de waarheid wil kennen.

Welk menschelijk leeraar was als hij? Een licht-

straal uit den hemel, een helder licht, schijnend in de ziel, ja een volle dag, alles badend in zijne stralen! Anderen kunnen over de waarheid spreken; Jezus is de waarheid zelf en zijn leven is de waarheid. Was hij slechts een menschelijk leeraar, welnu, dan is hij de eerste, die in staat is gebleken om de waarheid in zulk een vorm te kleeden, dat de wereld haar gebruiken kon. En toch, wat hij leert, staat verre boven hetgeen alle anderen geleerd hebben. In het doel en de grootscheit van zijn onderricht komt het onderscheid nog veel duidelijker uit dan in de eenvoudige wijze, waarop hij het verstrekt.

Is dit menschelijk of goddelijk? Zoo gij wilt weten, wat menschelijk is, luister dan naar Celsus, den scherpzinnigen tegenstander van het toen nog jeugdige Christendom. Het is een van de voornaamste argumenten, welk hij er tegen aanvoert: Wolkammers, schoenlappers en looiers, lompe en onwetende menschen, zijn de ijverigste verbreiders van dezen godsdienst; voor een geleerde staan zij met hun mond vol tanden, maar vrouwen en kinderen halen zij over. Het is, zoo gaat hij verder, toch te dwaas om te gelooven, dat Grieken en Barbaren, in Azië en Europa en Lybië, ja alle volkeren tot aan de einden der aarde, één en denzelfden godsdienst kunnen hebben. Of wilt gij liever naar Plato luisteren? Deze groote wijsgeer heeft gezegd: Het is niet gemakkelijk om den Vader en Maker van alle dingen te vinden, maar is Hij eenmaal gevonden, dan is het een onmogelijke zaak om Hem aan allen

bekend te maken. En dit is het nu juist, roemt Justinus Martyr, wat onze Christus door zijne macht wel degelijk heeft volbracht. En de kerkvader Tertullianus haalt de uitspraak van Plato aan, om triomfantelijk daartegenover te stellen, dat elk Christelijk ambachtsman God heeft gevonden en Hem kan aanwijzen. De wijsgeeren verkondigen, dat de Godheid alleen kan gevonden worden door de groote geesten, de diepe denkers. Christus openbaart een God, omtrent wien de geringste ambachtsman ons kan onderrichten; een God, dien het geheele menschelijk geslacht kan dienen, zoo dat zij allen met elkander in één geloof verbonden zijn.

Iets dergelijks kan opgemerkt worden met betrekking tot de zedelijke voorschriften des Heeren. Ook hier geen uitgewerkte stellingen der redeneerkunde, maar geboden, die hun eigen recht met zich medebrengen, geestelijke wetten Gods. De Heer houdt er zich niet mede op om na langdurig en veelzijdig onderzoek te beslissen, wat als het hoogste goed moet beschouwd worden, om dan een daarmede overeenkomend stelsel van zedeleer op te bouwen. Hij bemoeit zich niet met de vraag, welke de grondslag der deugd is, om van het antwoord zijn zedekunde te laten afhangen. Nog minder behandelt hij dit onderwerp uit een oogpunt van kunst, zooals een Socrates en Plato vroegen, wat een daad maken kan tot een schoone daad. En toch zijn de voorschriften van Christus veel schooner dan de hunne, al komt die schoonheid voor hem in het

geheel niet in aanmerking. Hij vertelt ons eenvoudig van Gods wege, wat wij moeten doen. En terwijl de wijsgeeren en de denkers er nimmer in geslaagd zijn om algemeen geldige voorschriften uit te denken, die door de geheele menschheid zijn aanvaard en niet zijn gewijzigd in den loop der tijden, is de zedeleer van Christus even vast geworteld in de gewetens der menschen, als de wet der zwaartekracht in hunne lichamen.

Alle zedelijke schoonheid is in hem, als hij in de wereld komt; hij behoeft niet eerst te studeeren om het ware en schoone en goede te leeren kennen; hij heeft het in zich zelf. Hij behoeft slechts zijne lippen te openen, en hij geeft zich zelf in zijne goddelijke voorschriften. Wilt gij er enkele hooren?

Alle dingen dan, die gij wilt, dat u de menschen zouden doen, doet gij hun ook alzoo.

Zalig zijn de vreedzamen.

Ik zeg u, dat gij den booze niet wederstaat; maar, zoo wie u op de rechterwang slaat, keert hem ook de andere toe.

Hebt uwe vijanden lief; zegent ze, die u vervloeken; doet wel dengenen, die u haten; en bidt voor degenen, die u geweld doen, en die u vervolgen.

Leent, zonder iets weder te hopen.

Zoo wie het Koninkrijk Gods niet zal ontvangen als een kindeken, die zal geenszins in hetzelfde komen.

Zelfs als wij alle geestelijke waarheden, door Christus onderwezen, buiten rekening laten, en alleen letten op deze zedelijke voorschriften, is er geen vergelijking

mogelijk tusschen hem en de leeraren der menschheid. Hoe dor en weinig beteekenend zijn hunne lessen! Hoe kunstig zij ook zijn gevonden, welke hooge opvatting er ook in moge flikkeren, zij staan tegenover het woord van Christus, zooals een standbeeld, koud en roerloos, staat tegenover den levenden mensch, blozend van levenswarmte, het beeld van zijn Schepper, de weerkaatsing Zijner heerlijkheid en het levend werktuig van Zijnen wil. De zedelijkheid, die de Heiland onderwijst, bestaat niet in woorden, maar in kracht, oorspronkelijke, goddelijke levenskracht. Hij stelt geen zedelijk model op, welks schoonheid hij u vraagt te bewonderen, maar hij vertelt u alleen, hoe gij moet leven; en de heerlijkste karakters, die de wereld ooit heeft gezien, waren juist diegenen, die naar zijne voorschriften leefden, zonder ook maar een oogenblik te bemerken, dat deze regelen zoo schoon en zoo heerlijk zijn.

Nog op een anderen trek in het onderwijs des Heeren vestigen wij de aandacht. Hij verkeert nooit in onrust omtrent het welslagen zijner leer. Schoon hij zich ten volle bewust is van het feit, dat de wereld tegen hem is, schoon hij *wordt veracht en gehaat en alleen gelaten, schoon hij geen invloedrijke vrienden bezit, zult gij hem toch nimmer ook maar in de geringste spanning zien verkeeren omtrent zijn eindelijk welslagen. Hij kan altijd tegenspraak verdragen. Wanneer zijne vrienden hunne onbevattelijkheid, hun onverstand toonen, zelfs, wanneer zij hem verlaten, ontstelt hij niet en geraakt hij niet in verwarring. Hij steunt op zijne eigene woorden

met een majestueuse kalmte, alsof hij ware gezeten op den troon des heelals. Voorzeker, het bewustzijn van recht en waarheid heeft een dergelijke uitwerking op iederen waarachtig grooten geest. Maar wanneer was die uitwerking zoo volkomen? Welke leeraar der menschheid, welke groote wijsgeer, heeft niet nu en dan sporen van ongerustheid getoond, die zijn zwakheid verrieden; wie sprak niet met eenigen trots van zijne aanhangers, wie voelde geen tegenzin voor zijne tegenstanders, wiens eerzucht werd niet geprikkeld bij tegenspraak of twijfel? Maar deze eenzame, eenvoudige leeraar, die de gansche wereld tegenover zich vindt, rust even onwankelbaar op zijne leer als de aarde op hare as. Als Pilatus hem vraagt, wat waarheid is, keurt hij het reeds gegeven antwoord voldoende: Een iegelijk, die uit de waarheid is, hoort mijne stem. Noem dit menschelijk, maar geen mensch heeft ooit zoo gesproken. Zoo gaven de dienaars der overpriesters en Farizeën den indruk weder, dien zij van hem ontvangen hadden, toen zij, uitgezonden om hem te grijpen, de handen niet aan hem hadden durven slaan: Nooit heeft een mensch alzo gesproken, gelijk deze mensch. En toen hij de woorden der Bergrede geëindigd had, ontzetten zich de scharen over zijne leer, want hij leerde hen niet als de Schriftgeleerden, maar als macht hebbende.

Wanneer heeft de wereld zulk een leeraar gezien? Van bloot menschelijke zijde beschouwd, is hij een jonge man uit de duistere streken van Galilea, die niet onderricht is geworden in de scholen der ge-

leerden, en toch hooger boven zijne tijdgenooten uitsteekt, dan een Plato het zou doen, plotseling verschijnende onder de wilden van America; een man, die aan het hoofd der wereld gaat staan, en deze plaats handhaaft meer dan achttien eeuwen lang zonder eenig ander middel dan zijn leven en zijn leer! Is dit alleen de kracht van talent en genie? Dan wordt het tijd, dat wij aan het genie om wonderen gaan vragen, want er is inderdaad geen grooter wonder.

XI.

Hoogheid en heiligheid.

Een merkwaardig onderscheid tusschen Jezus en de menschen valt op te merken hierin, dat de menschen, die een indruk van hoogheid hebben gegeven, en op een afstand ontzag hebben afgedwongen, bij nader kennismaking en nauwer omgang altijd in onze schatting verliezen. Dan worden allerlei zwakheden en verkeerdheden ontdekt; het witte kleed blijft niet langer smetteloos; de bewondering is niet meer onvoorwaardelijk; de stralenkrans van den heilige wordt een weinig dof. Bij Christus echter niets van dit alles, en dat in lijnrechte tegenspraak met de algemeene ervaring. De discipelen hebben gelegenheid te over om hem te leeren kennen in een nauwen omgang van drie jaren; hij is hun broeder, vriend, leeraar, vermaner, gast, medereiziger; in alle verhoudingen leeren zij hem kennen, zoowel waar hij in het openbaar optreedt of zich bevindt in den engen huiselijken kring. In zulk een omgang toonen zich de gebreken des menschen;

eerzucht en trots, drift en ijdelheid worden zichtbaar en geven er aanleiding toe, dat zijn glans altijd een weinig verbleekt. Bij Christus geschiedt veeleer het tegenovergestelde; hij daalt niet, maar rijst voortdurend in de achting zijner discipelen; hij wordt steeds grooter wonder en heiliger mysterie in hunne oogen; de achting wordt eerbied en ontzag, erlangt een gewijd karakter. Die nauwe omgang maakt van den mensch een God.

In het begin is hij slechts de zoon van Maria en, naar geloofd wordt, van Jozef, den timmerman van Nazareth. Dan hooren wij, dat hij spreekt met macht, en niet als de Schriftgeleerden. Daarop houdt men hem voor Johannes den Dooper, of voor Elias, of voor Jeremia of een anderen van de profeten, van die machtige gestalten uit het verleden, thans op aarde teruggekeerd. Simon Petrus evenwel gaat verder, en zegt, dat hij de Christus is, de Zoon des levenden Gods; toch verheft hij hem nog niet zoo hoog, of hij durft hem nog wel bestraffen, waar de Heer spreekt over lijden en gedood worden, met dat afmanende woord: Heer, wees u genadig! dit zal u geenszins geschieden. Later daarentegen, als de ontrouwe discipel zijn ziel heeft bevlekt met de lage huichelarij eener drievoudige leugen, is één blik uit het oog des Meesters, die thans den doodsweg betreedt, genoegzaam om zijn hart te breken en hem te doen uitbarsten in bittere tranen. En zoo is het bij al de discipelen, dat hoe dichter Jezus tot hen nadert en hoe meer zij hem

leeren kennen, hij zelf des te hooger stijgt in hunne oogen en des te meer eerbied hun afdwingt.

Ja, hetzelfde geldt ook van zijne vijanden. In het begin is hij voor hen slechts een nieuwe dweper, die der schare het hoofd op hol brengt. Maar dan willen zij weten, hoe hij aan zijn wijsheid gekomen is en waar hij geleerd heeft om te spreken, gelijk hij doet, daar hij toch nimmer een geleerde opvoeding heeft genoten. Daarop zenden zij hunne dienaren om hem te grijpen, en dezen durven den hun opgedragen last niet volvoeren, omdat de indruk van zijn woord hun te machtig is. Later beproeft men het op een andere wijze, door een zijner vrienden om te koopen; en zelfs dan nog, geleid door den verrader, onmiddellijk zich vóór hem bevindend, sidderen zij zoodanig op den klank van zijn woord en onder de macht zijner tegenwoordigheid, dat zij, misschien vrezend voor een plotselinge vernietiging, achterwaarts waggelen en ter aarde storten. Pilatus is zichtbaar voor hem bevreesd, vooral omdat hij zwijgt en gewillig zich onderwerpt. Als eindelijk de vreeselijke daad is volbracht, keeren de scharen wederom, slaande op hunne borsten, in angstige vreeze voor het mysterie van den gekruisigde, en gevoelend, wat hun dolle en misdadige razernij heeft bedreven.

Daarom zeggen wij, dat bij dezen Jezus juist het omgekeerde plaats heeft van wat de ervaring ons steeds doet aanschouwen. Nauwer omgang maakt hem niet kleiner, maar grooter, van mensch tot Godmensch. Hij

blijft rein en volmaakt, overtreft alle stervelingen in wijsheid, wordt, omringd door het licht der heiligheid, door zijne vrienden met eerbied aangestaard, en als hij sterft, wordt een smart gevoeld, die reeds aanbidding is in beginsel. Dit alles blijkt uit zijn geschiedenis, uit de beschrijving van zijn leven; het is er niet kunstig ingevlochten, het wordt niet eens opgemerkt, dat het er uit blijkt want het is de werkelijkheid. Vermoedelijk heeft dan ook geen enkele der evangelisten zijn aandacht geschonken aan deze omkeering van alle ervaring, op welke wij wezen; nog minder, haar opzettelijk in het beeld van Jezus aangebracht. Nog eens, is dit het beeld van een mensch, of van een God?

XII.

De Zoon des levenden Gods.

Laten wij thans een terugblik werpen op het achtereenvolgens door ons behandelde!

Wij zagen Jezus opgroeien, als een heerlijke bloem zich ontplooiend uit den knop eener volmaakte jeugd. Een groot werk wacht hem en groote beproevingen zullen zijn deel zijn, maar de harmonie van zijn bestaan zal nimmer worden verstoord en het evenwicht zijner ziel steeds blijven gehandhaafd. Een lam in onschuld is hij tevens een God in waardigheid. Zijn vroomheid heeft geen plaats voor berouw, maar wat door geen sterveling ooit is beproefd, wat ieder menschenkind ten eenenmale onmogelijk zou zijn, dat behoort bij hem en niemand kan het veroordeelen. Hij treedt op met de meest buitensporige aanspraken, en toch kan niemand daar hoogmoed of eigenwaan in vinden, of zelfs gebrek aan bescheidenheid hem ten laste leggen. Hij lijdt zonder gemaakte kalmte of hoogmoedigen trots; lijdt meer dan sterfelijke gevoeligheid

lijden kan en op een oogenblik, waarin er in het geheel geen pijn is, uit een menschelijk oogpunt bezien. Hij geeft ons niet alleen een voorbeeld van zachte lijdzaamheid en geduld in al de kleine beproevingen des levens, maar tevens openbaart hij ons de diepten van een goddelijk lijden, in zijn doodstrijd en het geduld zijner lijdende liefde. Zijn levensplan is zoo uitgebreid mogelijk, zoowel in uitgestrektheid als in tijd, want hij wil alle volkeren vereenigen in een Koninkrijk der gerechtigheid onder God. Het fundament legt hij in de harten der armen, wat geen enkele leeraar vóór hem had gedaan, en toch sticht hij geen partij, en maakt van zijne volgelingen geenszins aanhangers. In zijn onderwijs is hij geheel oorspronkelijk, anders dan zijn tijd en anders dan alle tijden; hij schikt zich niet naar wat zijne vrienden van hem verwachten, laat het evenwicht der waarheid nimmer verstoren door te vervallen in een uiterste naar deze of naar gene zijde; hij houdt zich zelf vrij van alle bekrompenheid, maar ook van alle onverschilligheid. Het diepstzinnigst onderwijs brengt hij in den eenvoudigsten vorm; zijne zedeleer is hoog en van algemeene geldigheid, zooals het te voren nimmer gehoord was; in kalme zekerheid omtrent het goed recht der waarheid vertoont hij geen spoor van ongerustheid ten opzichte van het welslagen van zijn ondernemen. Bovendien, in lijnrechte tegenstelling met hetgeen steeds onder de menschen wordt aanschouwd, wordt hij grooter en wijzer en heiliger, hoe meer hij gekend wordt; ja zelfs is nauwer omgang

noodig om al zijn volmaaktheid te toonen. Deze persoonlijkheid nu is Jezus, de Christus; geen aardsch wezen, maar bovenaardsch, maar hemelsch. Een wezen uit een hoogere wereld, dat zijn eigen omgeving heeft verlaten om in de onze te komen wonen. Noem hem voor het oogenblik nog niets anders dan „dat heilige”, dat uit Maria geboren is; maar geloof dan ook, dat hij van God gekomen is.

Het zou van weinig eerbied voor den Heer getuigen, zoo wij tevreden waren met het beeld, dat wij van hem teekenden. Wie kan tevreden zijn met iets, wat hij zegt van Jezus Christus? Het gaat er mede als met de vele beeltenissen, welke door de eerste meesters gepenseeld zijn om het gelaat des Heeren ons voor oogen te stellen; daar is er geen een, die niet de zwakheid der menschenhand aantoonde, waar zij haar kracht beproeft op een stof, ver boven haar bereik. Toch dienen wij, om de heilige zaak der waarheid, zulk een onderwerp te behandelen; maar menschelijke gedachten en menschelijke opvattingen moeten altijd verre blijven beneden dat onderwerp, hetwelk hoog zweeft boven alle gedachten en onze opvatting alleen in haar dwergachtige kleinheid doet uitkomen. Maar juist, omdat onze arbeid mislukt is, is hij gelukt. Want hoe duidelijker het blijkt, dat alle poging om dit beeld te schetsen vruchteloos is, des te duidelijker blijkt het tevens, dat Jezus verre boven ons staat en niet tot ons kan gerekend worden; dat wij in hem te doen hebben met — een wonder en een mysterie.

Geen wonder, waar van hem gezegd wordt, dat hij is het vleeschgeworden Woord, en dat in hem al de volheid der Godheid lichamenlijk woont.

XIII.

Waarheid of verdichting?

Zoo zijn wij dan thans genaderd tot de vraag, of het beeld, dat wij schetsten, beantwoordt aan een werkelijkheid, of er inderdaad zulk een wezen op aarde geleefd heeft, als Jezus Christus gezegd wordt te zijn. Zoo wij mogen uitgaan van de stelling, dat het beeld, hetzij dan waarheid of verdichting, inderdaad zoo was, als wij het hebben gezien, blijven ons twee wegen open. Of deze Jezus heeft werkelijk geleefd en kon aldus beschreven worden, omdat hij zichzelf aldus toonde aan wie hem zag; òf de werkelijke, historische Jezus was een gewoon mensch, onderworpen aan de gewone wetten der menschelijke ontwikkeling, terwijl zijn beeld is vervormd en verheerlijkt met al deze wonderbare trekken door de overdrijvingen der verbeelding en der fabelrijke overlevering van latere geslachten. In het eerste geval staan wij voor de onoverkomelijke moeilijkheid om te gelooven, dat ooit een sterveling het kon brengen tot zulk een hoogte,

tot zulk een heerlijke volmaaktheid. Want als Christus slechts een gewoon mensch was, dan was hij in ieder opzicht een buitengewoon mensch, en kan er niemand naast hem worden geplaatst. Hij is en blijft heilig, van het begin tot het einde, en alle kwaad en alle verzoeking stuiten op hem af, en doen slechts zijn onwankelbare heiligheid des te schitterender uitkomen. Elk wonder kunnen wij gemakkelijker gelooven, dan dat Christus een gewoon mensch was, en toch een heilig, een volmaakt wezen.

En, in het tweede geval, staan wij voor het hoogst zonderlinge feit, dat wij dit beeld geteekend vinden door vier verschillende schrijvers, die in zichzelf geen van allen als schrijvers uitmunten, en er toch in geslaagd zijn om een persoonlijkheid te schilderen, die in zichzelf een welgesloten geheel vormt, waarvan alle deelen met elkander overeenstemmen; een schildering te geven, zooals geen dichter had vermocht te scheppen, en geen wijsgeer had kunnen bedenken met de grootste inspanning van zijn denkvermogen. Bovendien zullen wij dan moeten aannemen, dat deze vier schrijvers kinderen zijn van een bijgeloovige eeuw, die in alle kleuren en geuren ons het ongerijmde gebeuzel en de fabelen van hun wonderzuchtigen tijd mededeelen, en, bloot toevallig, toch ten slotte er toe gekomen zijn, om ons de eenige volmaakte persoonlijkheid te schetsen, waarvan het menschelijk geslacht ooit gehoord heeft. Maar dit te gelooven onderstelt een nog lichtgelooviger eeuw dan die dezer schrijvers.

Daarom keeren wij weder terug tot ons eerste besluit. Zoo was de waarachtige, de historische Jezus. Zoo heeft hij geleefd; hij kon zoo beschreven worden, omdat hij inderdaad zoo was. De eenige mogelijke verklaring is die, welke door den Heiland zelf ons wordt aan de hand gedaan: ik ben van God uitgegaan, en kom van Hem.

XIV.

Zondeloosheid.

Moet dan inderdaad worden geloofd, dat in Jezus Christus een werkelijk zondeloos wezen op deze aarde heeft geleefd? Moet het worden aangenomen, dat hij ons in alles is gelijk geworden, uitgenomen de zonde? Wij gelooven van ja; wij gelooven, dat op geen andere wijze de verschillende trekken van het door ons geteekende beeld kunnen worden verklaard. Hoe toch was het mogelijk, dat deze eenvoudige bewoner van Galilea alle menschelijke voortreffelijkheid verre overtrof en zoo hoog uitstak boven ieder lid van het menschelijk geslacht? Enkel en alleen, omdat zijn ziel vol was van innerlijke schoonheid en reinheid, door smet noch vlek bezoedeld; omdat zijn leven nimmer werd verwrongen, nimmer werd afgeleid in een verkeerde richting, omdat elke zijner schreden op den rechten weg werd gezet. Op geen andere wijze kunnen wij van zijn optreden rekenschap geven, kunnen wij zijne persoonlijkheid verklaren, dan door te gelooven

aan zijne zondeloosheid. Voor hem was mogelijk, wat wij, menschelijker wijze gesproken, rekenen tot de onmogelijkheden; hij werd niet krachteloos gemaakt door menschelijke zwakheden; alles gaat bij hem natuurlijk, even natuurlijk als het heldere water opborrelt uit een zuivere bron. En wie zou durven beweren, dat al deze dingen in het leven des Heeren gemaakt zijn, dat hij een rol speelde, ondanks de zelfbewuste verstoring der harmonie van zijn eigen innerlijk bestaan, ondanks de verduistering zijner reinheid door de donkere wolken der zonde, die zou door die bewering onmiddellijk verraden, dat hij volslagen onbekend is met de wetten van het zieleleven, en eene vreemdeling in het menschelijk hart. Neen, dan gelooven wij nog liever al de fabelen van het Heidendom.

Dat men toch begripe, wat men zegt! Want als Jezus niet zondeloos, maar een zondaar was, dan was hij zich ook bewust van die zonde, gelijk alle zondaren zijn, en zijn geheele optreden zou dus huichelarij moeten heeten. Welke ongerijmde onderstelling dan, dat zulk een mensch, zulk een karakter, zijn gansche leven door zulk een glans van goddelijke schoonheid van zich kon doen afstralen, zulk een harmonie vol hemelsche gratie kon ten toon spreiden, terwijl hij voortdurend zijn geest bezoedelde en bevlekte door zijn huichelarij! Een dergelijk succes zou wel het grootste wonder zijn, waarvan de wereld immer hoorde.

Indien Jezus niet zondeloos, maar een zondaar was, dan was hij natuurlijk een gevallen wezen; dan was

ook hij onderworpen aan de dienstbaarheid der onge-rechtigheid en kon ook hij niet ontkomen aan de ge-volgen dezer verderfelijke slavernij. Dan vormt de schuld den wortel van al zijn heerlijke schoonheid. Dan is ook hij gebonden met de banden des kwaads. Dan komen er ook in zijn hart booze gedachten op, dan is het snarentuig ook zijner ziel verbroken, dan is ook in zijn binnenste geen vrede. Hoe wilt gij zulk een zondig wezen zoo doen optreden, en uit deze bittere fontein der ongerechtigheid het water der heiligheid doen opspringen?

Maar — het wordt tijd om dit te vragen — welke fouten zijn het dan, die men in het leven des Heeren aanwijst? Het is de vervloeking van den vijgeboom, die men een onredelijke en onbillijke daad noemt. Het is het strenge optreden tegen de Farizeërs in woorden vol bitterheid. Het is het uitdrijven der geldwisselaars uit den tempel, waarbij de geesel in zijn hand het verraadt, dat hij zich zelf zoo ver vergeet om de toevlucht te nemen tot lichamelijk geweld. Voor een oogenblik toegegeven, dat deze en dergelijke zaken vlekken zijn, hoe getuigt het niet voor de reinheid van het kleed, dat zulke dingen als vlekken kunnen gerekend worden! Waarlijk, men heeft in den regel te wijzen op andere zaken, als men iemands zonde moet aantonen; dan kan men den microscoop gerust ter zijde laten.

Ongetwijfeld, men wijst ook op andere fouten. Men reket het den Heer als een verwijt aan, dat hij zich niet boven zijn tijd verhief op het punt van de

bezetenheid door demonische machten, en dat hij sommige uitspraken van het Oude Testament verkeerd uitlegde. Niet, dat men dit als zonde wil beschouwd zien, maar men wijst er slechts op om te bewijzen, dat hij toch niet geheel is vrij te pleiten van bekrompenheid, en dus ook zijne volmaaktheid nog wel iets te wenschen overlaat.

Daar is echter ook een andere redeneering mogelijk. Niet slechts die der accommodatie-theorie, volgens welke Jezus wel beter wist, maar zich slechts schikte naar het algemeen geloof, zooals een volwassene zich schikt naar de opvattingen van het kind, tot hetwelk hij spreekt: deze verklaring wordt door ons verworpen als strijdig met het karakter van hem, die zelf de waarheid was en waarlijk niet schroomde tegen de vooroordeelen zijner tijdgenooten op te treden. Maar wel deze, dat het geloof des Heeren een regel is ook voor ons geloof, en wij van hem moeten leeren, hoe de Schriften, van welke hij het middelpunt is, moeten uitgelegd worden, en wat wij te denken hebben van dien demonischen achtergrond der natuur, die zoo sterk op den voorgrond treedt, als hij verschenen is, wiens levenstaak het zal zijn om de werken des duivels te verbreken.

En wat die andere gebeurtenissen aangaat, het mag reeds van te voren als billijke eisch gesteld worden, dat wij niet te haastig zijn in ons oordeel, en in plaats van het licht, dat bijna overal schijnt, te laten verduisteren door enkele donkere plekken, liever trachten die duistere plekken te laten verlichten

door den helderen glans, die zich overal elders ver-
toont. Zoo zal men oordeelen bij andere gestalten uit
de geschiedenis; waarom niet bij de allergrootste ge-
stalte? De meeste bezwaren, die men maakt, getuigen
ook nog op andere wijze van een zekere onwelwillend-
heid. Immers, als een ander zoo streng en onvervaard
was opgetreden tegen een geheelen stand, die in huichel-
achtige vroomheid de armen verdrukte en recht en
waarheid verkrachtte in den naam van geleerdheid en
godsdienst, een stand bovendien, die allen invloed en
alle macht bezat, dan zou men zijn heldenmoed prijzen
en hoogelijk verheffen den onversaagden kampvechter
Gods, die het eigen leven niet achtte in de zekerheid
van voor des Heeren zaak te strijden. Als Jezus het
doet, dan is dat een fout, een dwaling, een zonde, een
vlek op zijn heiligheid.

Wij gelooven echter, dat alles wat opgenoemd is,
zeer goed kan verklaard worden in overeenstemming
met het geheele optreden van den Heiland, mits slechts
niet worde vergeten, dat zijn heiligheid steeds liefde,
en zijn liefde steeds heiligheid is. Om te beginnen met
den verdorden vijgeboom, wat is dit anders dan een
zinnebeeldige handeling, een gelijkenis in daad, van
het oordeel, dat het onvruchtbare Israël treft, dat de
Rechter gedwongen wordt uit te spreken over de stad,
aan welke hij de tranen zijner teleurgestelde liefde
wijdde? Waar naar de weenende liefde niet gehoord
wordt, is geen ontkoming meer aan den heiligen toorn.
Heilige toorn, is deze het niet, die zich uitspreekt in

de tempelreiniging, de daad des Zoons in het huis des Vaders? Het was een schoone gedachte van Rembrandt, toen hij bij zijne teekening den lichtkrans, die anders het hoofd des Heeren omgeeft, aanbracht rondom de hand, waarin thans als 't ware de heiligheid zetelt. Laten wij liever dan deze daad den Heer als een beschuldiging voor de voeten te werpen met de discipelen er aan indachtig worden, dat er geschreven staat: De ijver van Uw huis heeft mij verslonden. En dan eindelijk die schrikkelijke strafrede tegen de leiders, de verleiders des volks: geldt niet altijd de regel in de dingen van het Koninkrijk Gods, dat ook in de dreiging des oordeels de lokstem der reddende liefde wordt vernomen? Geeft de Heiland het zelf niet aan, als het laatste middel der Christelijke tucht, die behouden wil, het laatste, als alle andere middelen vruchteloos zijn aangewend, om den zondaar uit te stooten, opdat hij nog behouden worde, tot inkeer gekomen, ziende, waar van hij is uitgeworpen en vervallen? Het is thans zoover gekomen, dat alleen nog de woorden des oordeels zijn overgebleven. Gelijk Prof. Gunning het zoo schoon heeft gezegd: „Het Licht der wereld is als liefelijk schijnsel teruggewezen, versmaad: nu rest nog slechts, dat het als dreigende bliksem ten allerlaatste waarschuwe of anders den verharde aan zijn oordeel overgeve. Gelijk eertijds te Rome de edele Gracchen, die tegen een zelfzuchtige en welgesloten orde de partij van het arme verdrukte volk opnamen, maar wel wisten, dat zij zich zelf daarmee het graf dolven, zoo, doch

zonder het bijmengsel van verkeerdheid, dat den arbeid dezer kloeke martelaren ontreinigde, breekt hij manlijk beslist de brug achter zich af. Want duidelijk ziet de Heer, dat hij zijn liefdebedoeling aan volk en oversten niet bereikt heeft. De voorgangers stellen zich hoe langer hoe beslister tegen hem over; die heimelijk toegekeerd zijn durven zich niet te uiten, en het volk laat zich door zijne meerderen medesleepen. De geestdrift bij den intocht in de heilige stad is slechts een stroo-
 vuur geweest. Dit bemerkt Jezus; en ook hier, als altijd, den toestand in zijn volle werkelijkheid aanvaardende, neemt hij afscheid van zijn volk. Want een afscheid is de rede tot volk en Farizeën, een woord, waarin het hart als met volle golven uitstort, wat het lang in zich verkropte. Een woord van heiligen, vlam-
 menden toorn, doch die slechts laatste poging is eener onuitputbare liefde, om nog zoo mogelijk het brandhout uit de vlam te rukken. Toorn en liefde zijn hier niet samen gemengd, uitwendig aan elkaar gevoegd: neen, de liefde zelve voor zijn veelbemind volk is toorn tegen hen, die het misleiden en van den weg des levens afvoeren: de toorn zelf tegen de rampzalige voorgangers, die Israels heerlijkheid verdonkeren, is slechts de spits der vlam, waarin de liefde bernt."

Ziedaar een gansch andere opvatting. Het is de eenige, die naar onze meening geoorloofd is tegenover den Zondelooze, den Heilige Gods.

XV.

De wonderen van Christus.

Is Jezus inderdaad, wat hij gezegd wordt te zijn, dan hebben wij in hem te doen met een wezen, dat niet van deze wereld is, en toch in deze wereld is gekomen. En wordt dit eenmaal toegegeven, dan volgt er uit, dat hij de macht bezat om wonderen te doen, en wij hebben geen reden om te twijfelen, als ons verhaald wordt, dat hij van die macht gebruik maakte. Wij hebben niet getracht het goddelijk karakter van den Christus af te leiden uit zijne wonderen, maar wij leiden wel die wonderen af uit zijn goddelijk karakter. Ook waar wij toegeven, dat de wetten der natuur niet worden opgeheven en niet worden geschorst — dit geschiedt evenmin, waar onze kracht op die natuur inwerkt —, kunnen zij toch dermate onderworpen zijn aan zijne kracht, dat hij in staat is om teekenen en wonderen te verrichten. Als hij een bovenmenschelijk wezen is, dan zou het al zeer vreemd zijn, zoo hij geen bovenmenschelijke dingen deed, daar dan

toch ook de natuur tot hem in een andere verhouding staat dan tot ons; ja, niet alleen zeer vreemd, maar zelfs ongelooftelijk.

Het beeld van de piano is meer gebruikt, maar kan nog altijd worden gebezigd tot verklaring. Dit instrument is zoo samengesteld, dat bij iedere aanraking der toetsen een zeker geluid ontstaat. Waar een of ander dier over die toetsen heen en weêr loopt, ontstaat een onwelluidend, krassend mengelmoes van tonen, en het dier is er van overtuigd, dat het in de natuur van dit instrument ligt om zulke en geen andere geluiden voort te brengen. Laat nu een bekwaam speler komen en diezelfde toetsen aanraken; betooverend schoon is de harmonie der tonen, welke hij aan het speeltuig weet te ontlokken. Het dier kan nu redeneeren, dat dit een onmogelijkheid is, daar de natuurwet der piano er door wordt verkracht, en het geheel in strijd is met zijn eigen ervaring; de menschen immers redeneeren vaak op deze wijze. Maar de speler zelf en allen, die het als mogelijk beschouwen, dat hij vermag wat het dier niet kan, twijfelen er geen oogenblik aan, of de muziek ontstaat naar volmaakt dezelfde wetten als het gekras. Zoo kan Christus aan de toetsen van het groote wereld-instrument ander geluid ontlokken dan wij bij machte zijn voort te brengen, ofschoon steeds dezelfde wetten blijven gelden. En wij zouden het niet als mogelijk kunnen denken, dat hij dit niet kon. De hoogere wereld kan niet gebonden zijn binnen de perken der lagere. De natuur zelf, tegenover hem geplaatst, moet

nieuwe krachten openbaren. Daar hij zelf een wonder is, zou het het allergrootste wonder zijn, zoo hij geen wonderen verrichtte.

Laat ons daarbij niet vergeten, dat Christus niet in deze wereld verdwaald is, maar er is gekomen met een bepaald doel, met een bepaalde taak, die gewichtig genoeg is om zijne verschijning te rechtvaardigen. Hij komt niet om de orde Gods te verstoren, maar veeleer om de door de zonde verstoorde orde te herstellen, en alles weder op zijn plaats te brengen. Hij komt om het Koninkrijk Gods te stichten, en aldus door de verlossing de schepping haar doel te doen bereiken. Hij komt niet om de wetten te verbreken, maar om de hoogste wet te vervullen; niet om bressen te maken, maar om ze te herstellen; niet om een samenhang te verstoren, maar om het uiteengerukte weder in zijn verband te brengen.

Zoo zijn in Christus de krachten der hoogere wereld gekomen tot deze lagere, als in haar ingedaald, om genezend, opheffend in haar te werken, haar op te richten uit haren val, haar op te wekken uit haren dood. Waar wij hem dan zijne wonderen zien verrichten, waar op zijn nadering de krankheid vlucht, de schellen vallen van de oogen, de dood zijn prooi loslaat, daar zullen wij niet zeggen, dat de wetten der gevallen natuur worden verbroken, maar veeleer zullen wij juichen, dat de orde is gekomen tot de wanorde en de genade tot de zonde. Die zonde is immers de verstoring der orde, de groote verwarring, de groote

krankheid; zullen wij ons dan niet verblijden, als de Medicijnmeester komt, en zijne hand leggend op den kranke, spreekt: Wees genezen!

Neen, als de heerschappij der zonde op het een of ander punt voor hem moet wijken, dan willen wij niet klagen over verbreking der wetten, maar ons verheugen, dat de rechte wet tot heerschappij is gebracht. Laat er een scheur komen in den kerkermuur, door de zonde opgetrokken; die scheur laat het licht binnen van hemelschen vrede en goddelijke orde. Zoo worden ons die wonderen een teeken van de nabijheid des hemels, en lezen wij met blijde dankbaarheid: Dit beginsel der teekenen heeft Jezus gedaan te Kana in Galilea, en heeft zijne heerlijkheid geopenbaard; en zijne discipelen geloofden in hem. Laten wij ook in hem gelooven! Het licht zijner heerlijkheid verdrijft de duisternis. Hij is de groote Vredemaker, die den vrede van boven ook beneden komt brengen. Daar beneden is het wonder der zonde, en dat wonder is de ellende der zuchtende schepping; maar wijken moet het voor het grootere wonder van Jezus en zijne werken, zoodat de engelen zingen: Vrede op aarde! Zullen ook wij dan niet mede instemmen: Eere zij God in de hoogste hemelen?

Daar zijn er, die de wonderverhalen uit de evangeliën als willen uitlichten, om dan alleen de woorden des Heeren over te houden. Zij begrijpen niet, dat zij ook de woorden daarmede verliezen, daar woord en werk in dit leven met elkander in het nauwste ver-

band staan en wat gesproken wordt, dikwijls, met name in het Johannes evangelie, voortvloeit uit hetgeen gedaan is. Anderen zeggen, dat wij die wonderen even goed konden missen, dat er eigenlijk geen plaats voor is aan te wijzen in het Evangelie. En voorzeker, wat wij allen noodig hebben, van zondaren te worden wederom geboren tot kinderen Gods, is een wonder op het gebied van den geest, niet alleen grooter, maar ook andersoortig dan de genezing van kranken en de opwekking van dooden. Maar geven dan de daden des Heeren het ons niet te verstaan, dat hij voor ons alles, wat wij behoeven, kan en wil doen? Hij, die de oogen der blinden aanraakte, de melaatschen genas, op de zee wandelde, de dooden opwekte en zelf de kluisters des doods verbrak, kan onze hartstochten beteugelen, onze smarten lenigen, onze aangeboren krankheden van ons nemen, en alle stormen in ons hart stillen. De wonderen versterken ons vertrouwen, verlevendigen onze hoop. Gebogen onder de smart, verbrijzeld door de schuld, onmachtig en der wanhoop nabij, hebben wij toch hoop, dat hij ook onze verslagen ziel zal heelen; dat, als wij slechts den zoom van zijn kleed aanraken, kracht van hem zal uitgaan om ons te genezen. In alle donkere dagen van het leven, als het duister is in de ziel en alle omstandigheden ons tegen schijnen, als de wilde stormen over ons levensscheepje zijn losgebroken, dan vestigen wij den blik op hem, die op de golven treedt en ons toeroept: Zijt goedsmoeds, ik ben het, vreest niet. Schijnt niet door al die wonderen de persoon des

Heeren heen, zoodat het niet alleen daden van macht, maar ook van genade en ontferming voor ons zijn, teekenen eener hemelsche liefde, die haar glans op ons doet afstralen?

Hij is die Jezus de Nazarener, van wien Petrus sprak in zijn Pinksterrede, als van een man van God, onder Israël betoond door krachten, en wonderen, en teekenen, die God door hem gedaan had. Hij zelf is het groote Wonder, dat alle wonderen verklaart; hem te aanschouwen brengt de ziel tot geloof, en maakt haar toegankelijk voor de kracht der herscheppende genade.

Dat aanschouwen is beter dan redeneeren en twisten; het moet ons te doen zijn om den totaalindruk zijner persoonlijkheid, en daaruit, uit dat geheel leeren wij al de daden verstaan. Hier is het middelpunt der gansche openbaring Gods, dat alle waarheid in zich bevat. Voor dit soevereine licht, dat van God uitstroomt, verdwijnen al onze vragen en twijfelingen, die het vaak zoo duister om ons heen maken; verdwijnen zij in den afgrond, waaruit zij gekomen zijn en waarin zij thuis behooren. Wie in dit licht hebben gestaan met geopende oogen en een geopend hart, zeggen het den apostel na: God, die gezegd heeft, dat het licht uit de duisternis zou schijnen, is degene, die in onze harten geschenen heeft, om te geven verlichting der kennis der heerlijkheid Gods in het aangezicht van Jezus Christus. Dit is het, wat allen twijfel verslagen heeft in de eeuwen, die voorbijgingen, en het zal doen in de

eeuwen, die komen zullen. Geen redeneering tegen de zon zal haar van den hemel wegdrijven. Het oog, verblind door haar glans, keert zich van haar af, doch maakt haar glans niet duister. Maar wie God zoeken en naar God verlangen, zullen steeds weder hun oog daar henen wenden; zij zullen zien en gelooven.

XVI.

Een woord ten besluite.

Geen merkwaardiger gebeurtenis heeft de wereld-geschiedenis te vermelden, dan de komst van den Zoon Gods in het vleesch. Een volmaakt wezen heeft op deze wereld gewoond, en heeft ons alle aardsche dingen en verhoudingen laten zien in den toestand der volmaaktheid, verheerlijkt door hemelsch licht. Hij heeft ze opgeheven uit den val en ze ons getoond, zooals zij wezen moeten. Daardoor is de wereld veranderd; er is iets nieuws in haar gekomen, en in haar gebleven.

En het zal blijven, ondanks alle pogingen om het uit te drijven. Laat de maatschappij teruggaan op hare banen, laat zelfs de kerk verdwijnen, laat het ongeloof de waarheid loochenen en huichelarij haar ont-eeren: toch zal het blijven, omdat het eeuwig is. Wat Christus in de wereld gebracht heeft, kan er niet meer uit, want Christus heeft er niet in gebracht een volmaakte leer, maar een volmaakt leven. Zie dan op

hem, gij gevallen mensch! Daar is Een gekomen uit een andere, een hoogere wereld; hij is tot u gekomen, in uwen kerker. Vraagt gij, wie hij is? Zijn naam is Wonderlijk. Hij is heilig, door geen zonde besmet; hij heeft u lief. Daar is hope voor u, o zondaar! Want de heiligheid kwam voor niets anders in de wereld dan om heilig te maken. Zie het Lam Gods, dat de zonde der wereld wegneemt! De kerkermuur stort in; volg hem, die u roept naar de vrijheid, naar het licht, naar den eeuwigen vrede, naar de zaligheid.

En nu, ten slotte, nog een enkele herinnering. Eens, het was in de deelen van Caesarea Philippi, vroeg Jezus zijne discipelen naar de meening der menschen omtrent hemzelve. De jongeren antwoordden, dat sommigen hem hielden voor Johannes den Dooper, anderen voor Elias of Jeremia of een van de profeten. Maar voor wien hielden zij zelf hem? Toen nam Simon Petrus het woord voor allen en sprak: Gij zijt de Christus, de Zoon des levenden Gods.

En gij, mijn Lezer, welk antwoord geeft gij? Wat dunkt u van den Christus? Gij bewondert hem; gij plaatst hem op een voetstuk; gij wilt bij niemand achterstaan in waardeering voor zijn persoon en werk. Dit wil zeggen, gij geeft hetzelfde antwoord als de menschen, die hem hielden voor Johannes of Elias of Jeremia. Dat waren altemaal hoogelijk waardeerende oordeelen, maar het was het rechte antwoord niet. Het was geen geloof, maar ongeloof. En met al die waar-

deering hebben zij toch ten slotte den Christus aan het kruis geslagen.

Iets anders dan waardeering is noodig om het eeuwige leven te verwerven. Bij die waardeering behoudt gij u zelf, en prijst gij uzelf misschien, dat gij blijkbaar gevoel hebt voor zijne grootheid. Welnu, wees eerlijk met dat gevoel, en gij zult u zelf niet langer kunnen behouden. Gij zult uw eigen kleinheid zien, uw schuld en zonde tegenover zijne heiligheid, uw zelfzucht tegenover zijn zelfverloochening, gij zult leeren u zelf te veroordeelen. Nu is het niet langer de vraag voor u, of gij Christus zult aannemen en uw zegel zult hechten aan zijn optreden, maar het wordt de levensvraag uwer ziel, of Christus u, zondaar, zal aannemen. En het wordt uw gebed, uw vurige smeeking: Kom af, o Christus, van het voetstuk, waarop mijne bewondering u plaatste, en daal tot mij, in het stof gebogene, neder om de hand Uwer levendmakende ontferming te leggen ook op mij, ook op mij!

Nu waardeert gij niet langer, maar gij gelooft.

Wie gelooft in den Zoon, heeft het eeuwige leven.

I N H O U D.

Hoofdst.	Bladz.
Een woord vooraf	V
I. Een volmaakte jeugd	I
II. Blijvende onschuld	7
III. Vroomheid zonder berouw	11
IV. Een merkwaardig evenwicht	14
V. Hoogmoed of recht?	18
VI. In het lijden	23
VII. De stichting van het Koninkrijk Gods . . .	31
VIII. De vriend der armen	36
IX. Geen partij gevormd	40
X. De Leeraar	43
XI. Hoogheid en heiligheid	59
XII. De Zoon des levenden Gods	63
XIII. Waarheid of verdichting?	67
XIV. Zondeloosheid	70
XV. De wonderen van Christus	77
XVI. Een woord ten besluite	84

